

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תיק 1408279/3

ב"ה

בבית הדין הרבני האזורי נתניה

לפני כבוד הדיינים:

הרב יצחק רפפורט – אב"ד, הרב אוריאל אליהו, הרב צבי בוקשפן

(ע"י ב"כ עו"ד יקירה טובכין)

התובעת:

(ע"י ב"כ עו"ד שניא סבט)

ת"ז

נגד

הנתבע:

הנדון: חלוקת רכוש - כריכה, כתובה/פיצוי גירושין

פסק דין

בפנינו תביעת רכוש וכתובה של האשה.

רקע

מדובר בזוג חרדי שומר תו"מ, נישאו בחודש [REDACTED] נ"ר לשניהם, ללא ילדים משותפים, מועד הקרע נקבע בהסכמה לחודש דצמבר 2022.

האשה תבעה גירושין רכוש וכתובה, על הגירושין הייתה הסכמה והצדדים התגרשו ביום שני כ"ו שבט תשפ"ד (05/02/2024), שני הצדדים ביקשו שביה"ד יוציא פסק דין בתיק הרכוש והכתובה כשהרכוש יוכרע על פי דין תורה ולא בהתאם לחוק.

הצדדים הגישו סיכומיהם בעניין הרכוש והכתובה.

לצדדים דירה בת 3 חדרים [REDACTED] רשומה על שם שני הצדדים בחלקים שווים, הדירה נרכשה לאחר הנישואין בסכום של 938,454 ₪, מימון הדירה הייתה ברובה ע"י לקיחת משכנתא בסך 830,000 ₪ שנלקחה בסוף חודש נובמבר 2021, ואת היתרה בסך של כ-מאה אש"ח הביאו הון עצמי של כ-70,000 ₪ ממתנות הנישואין ו-30 אש"ח מאם האשה. הצדדים קיבלו חזקה בדירה בספטמבר 2023.

התובעת עותרת לביה"ד שיקבע כי הבעלות בדירה תיוותר בידיה בלבד ובכעלונה הבלעדית וכי לנתבע לא תהיה שום זכות בדירה, כן עותרת לביה"ד שיפסוק כי אין לנתבע כל זכות ממונית ברכוש התובעת, וכן לחייב את הנתבע לשלם לה את כתובתה בסך 52,000 דולר ארה"ב.

מנגד, הנתבע מבקש להורות על פירוק שיתוף בדירה וחלוקת הכספים שיתקבלו לאחר סגירת המשכנתא, כך שיהיו 40-60 לטובת האשה זאת מאחר ששילמה לכדה ממועד הקרע (תחילת שנת 2023) את תשלומי המשכנתא השוטפים, לדבריו אינו דורש כל זכויות סוציאליות מהתובעת מלבד חלקו בדירה בסך 40% לאחר קיזוז המשכנתא. לדבריו יש לדחות את תביעת הכתובה.

לא נעשה עדיין הערכת שמאי על הדירה, האשה מעריכה ששווי הדירה עומד היום על סך של 1.390 מיליון ₪, והאיש מעריך את שווי הדירה היום על סך של 1.500 מיליון ₪.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

עוד 5,000 ₪ בגין חשבון חשמל בדירה שלא שולם, כך שיש להשית על הנתבע את הוצאות השיפוץ בסך 50,000 ₪ וכן את דמי השכירות וחשבון החשמל בסך 22,700 ₪.

ח. האשה תובעת את כתובתה בסך של 52,000 דולר ארה"ב, כפי שהודה הנתבע בדיון התובעת סבלה התעללות פיזית נפשית ומילולית מהנתבע, השליך על פניה פיצה, עשה את הצרכים שלו על כיסוי הראש שלה, משך אותה בשערותיה, איים על חייה לא קיים איתה חיי אישות הצהיר בפניה שאינו רוצה ילדים, הסתגר בחדרו ימים שלמים בשנה וחוסר תעסוקה, את מצבו הנפשי אף הסתיר ממנה טרם הנישואין ויש לחייבו במלוא כתובתה ובפיצוי גירושין.

טענות האיש

א. ניהול רכישת הדירה ע"י האשה ואמה בלבד הייתה לאור עבודתה של אם האשה [REDACTED], החתימה על יפוי כח המאפשר לאם ולאשתו לחתום בשמו על כל מסמך בנקאי מיועד רק לרכישת הדירה בשמו ולא להעביר את הזכויות על שמה ללא ידיעתו, מטרת היפוי כח נועדה לאפשר לבעל ללמוד בכולל בצורה סדירה ולתת לאשה ולאמא לטפל לבקשתם בנושא ניהול רכישת הדירה.

ב. רכישת הדירה מומנה ע"י הצדדים בחלקים שווים באמצעות משכנתא ומתנות החתונה, בתוספת לסיכומים כותב האיש שהנוטריון נלקח בשביל קניית הדירה אולם לקחת המשכנתא נעשתה גם על ידו.

ג. יתרת התמורה ניתנה מאם האשה כמתנה לזוג הצעיר ולא כהלוואה. הלוואת אם האשה בסך 24,000 ₪ לאחר מועד הקרע מוכחשת, ואין כל הוכחה שהסכום עבר לחשבון האשה ומשם לקבלן לצורך השלמת הרכישה.

[ביה"ד מצייין כי התובעת בסיכומיה נספח 1 צירפה נספח תשלומים וחווה של [REDACTED] מהם נרכשה הדירה, ולפיה הועבר ביום 23/7/23 סך של 27,947 ₪. יצויין עוד לסיכומי התשובה של האשה. יש לציין שהנתבע אף לא מכחיש בסיכומיו שהשלמת הרכישה הייתה אז כאמור].

ד. לטענת האיש גובה מתנות החתונה שניתנו מצד האיש לדבריה של התובעת כמו גם הוצאות החתונה, אינן מדויקות והתובעת מטעה את ביה"ד בדבר זה וזורעת חול בעיניו.

ה. האיש היה מכניס כל חודש את משכורתו מהכולל בסך של 2,000 ₪ לחודש בנתנית הצי"ק לאשה לצורך הפקדתו בבנק, מלבד פעמים בודדות כפי שהודה בדיון. בהמשך הגיש האיש אישור משיבת רב פעלים בחדרה על כך שקיבל מלגה בשנים 2019-2022 בסך כולל של 71,700 ₪.

ו. הדירה נרכשה בהנחת ענק לבני הזוג במימון המדינה של מחיר למשתכן, ולא יעלה על הדעת כי ההטבות שניתנו לבני הזוג יחד כזכאים להנחה משמעותית ברכישת הדירה תועבר לרשות התובעת בלבד, הנחה שסכומה קרוב לחצי מיליון ₪, טענתה לאי השתתפות הנתבע ברכישת הדירה שקריים ומעוותים. התובעת לא עדכנה את הנתבע על קבלת חזקה בדירה ולא השכירה את הדירה לצד ג' עד היום דבר אשר היה מניב סכום תשואה שהנתבע היה זכאי לחציו.

ז. בסיכומי ב"כ האיש נכתב שמכחיש שעלות שיפוץ הדירה היה בסכום של חמישים אש"ח, לדבריו עלות השיפוץ עלה לכל היותר 2,000 ₪, אולם האיש עצמו הכניס תיקונים לסיכומיו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ביה"ד: יש לך איזה שהם אבחונים פסיכולוגיים, עברת טיפול פסיכולוגי פעם?

הבעל: לא.

ביה"ד: לפני החתונה, לא שום דבר, לא כלום? עברת אבחון לאחרונה?

הבעל: לא. אני רוצה ללכת למשהו אולי שבאמת יהיה לי, אולי באמת יש משהו כי מה שהיא טוענת. לא הלכתי, לא ראיתי סיבה ללכת.

ביה"ד: ידעת מזה קודם?

הבעל: שאני כועס? לא. לפני שהתחתנתי הייתי בישיבה. בכמה ישיבות. אצל הרב אלבוז, עוד שנה אצל הרב דניאל זר.

ביה"ד: ושם היית משתתף בסדרים? גם לא. הרבה במיטה בחדר.

הבעל: לא כמו אחרי הנישואין אבל לא הייתי הכי מתמיד.

ביה"ד: ממה היית?

הבעל: ברוך ה' מה שהיה הייתי בסדר עם זה.

ביה"ד: הכסף מהכולל קיבלת מזומן?

הבעל: הבאתי לה צ'ק והיא הייתה מפקידה.

ביה"ד: המחיייה החודשית שלכם כמה הייתה, אתה יודע?

הבעל: אני לא יודע כי לא עקבתי על זה. כל הזמן היינו בחוב. היה הרבה פעמים היא הייתה צריכה להגדיל את המסגרת, אבל יותר מ,

האשה: כי מה לעשות שהבעל לא עוזר והבעל נטל ובגלל שיש לו בעיות נפשיות הוא אוכל בכמויות אדירות ואני לא עומדת בזה.

ביה"ד: איך נפרדתם? גרתם בדירה השכורה ואז מה קרה?

הבעל: היה ריב שהתבשל כבר הרבה זמן. אני כבר חשבתי לעזוב את הדירה, אחרי החתונה התגלע הריב ואמרתי לה שכנראה אנחנו אני לא מספיק טוב בשבילה אז כנראה היא צריכה לחזור להורים שלה, אמרתי לה לחזור להורים שלה.

ביה"ד: אמרת לה לעזוב, כן?

ביה"ד: אז מה היא הגיבה?

הבעל: היא אמרה, אתה בטוח? אני הולכת. אמרתי לה, מה אני יכול לעשות, לא טוב לנו ביחד.

ביה"ד: אמרת היה ריב, לא טוב לנו ביחד, תחזרי להורים שלך.

הבעל: היא קצת הוסיפה. היה ריב, היא אמרה טוב, אני הולכת, אמרתי מה אני יכול לעשות, טוב תלכי, יצאה.

ביה"ד: יחסי אישות היה ביניכם מהתחלה? כן? לא היו בעיות בנושא?

הבעל: היא אמרה שבילילה הראשון אני לא, זה לא נכון. בלילה הראשון של החתונה, זה לא נכון, פשוט ברוך ה' לא היה לי ניסיון בדבר, והיא איבדה את הזמן אז אני איבדתי את הכוח. אחרי זה היה כמה פעמים הכל היה בסדר.

ביה"ד: היא הלכה למקווה, היו יחסי אישות באופן רגיל?

הבעל: כן.

ביה"ד: היה דיבור חודש אחרי החתונה אמרת לה בואי נתאבד ביחד?

הבעל: יכול להיות שהיה.

ביה"ד: חודש אחרי החתונה!?

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הבעל: ראיתי ש, אחרי שהתחתנו או פתאום ראיתי דברים לא כל כך כמו שחשבתי שיהיו, היה לי הרבה מתחים וכעס, כמו שהיא סיפרה שם היא סיפרה את כל הכעסים שכעסתי במשך השנתיים הראשונות, אז אדם שהוא כועס יכול להגיד כל מיני דברים,

ביה"ד: אמרת שאתה מתאפק כל יום שלא להרוג אותה?

הבעל: כן, אמרתי את זה, ביום שנפרדנו אמרתי לה את זה.

האשה: באותו לילה אני חזרתי משיעור תורה, הוא אמר לי או שאת זורקת את הטלפון לפח או שאני סוגר אותך בבית ואין יותר משפחה. הוא אמר לי אני לא מכיר אותך, את מגורשת, או שאני נועל אותך בבית ואת מביאה לי את הטלפון והכל בשליטה שלי או שתלכי. אמרתי לו תקשיב, אתה צריך לדאוג למשפחה שלך גם אם קשה, יש יועצי נישואין, יש דרכים להתמודד, הוא אמר לי אני מתאפק כל יום לא לרצוח אותך. התקשרתי לדוד שלי וליועצת הנישואין שטיפלה בנו. אבא שלי בא לאסוף אותי ואני הלכתי. אין לתאר את התעללות הנפשית והפיזית שאני עברתי רק לשם שמיים, אני בוטחת בבורא עולם, רציתי לבנות בית לשם שמיים. לא הייתה לי כוונה אחרת. הוא עשה לי מלא דברים, הוא לקח את המטפחות שלי ועשה עליהן את הצרכים ואמר לי את לא תחבשי אותם יותר. זה מטורף, לא הגיוני. בן אדם מושך את אשתו מהשערות ומכוון משהו רותח לאשתו לפניו כי יש לך חיוך יפה אז אני אשורף לך את הפנים. אני צריכה לראות את ההורים שלי על זמן? אני 4 שנים לא אעשה חגים עם המשפחה שלי כי הם לא חרדים מספיק? הוא צורת לי את תחתני עם הרב, מה זה הסגנון דיבור הזה? מה זה המחשבות האלה? בפגישות הוא לא בא עם שקל. אני שילמתי, אמרתי לא נורא, אתה אברך עובד מתויב לפרנס את האשה.

ביה"ד: מה את מבקשת לעשות בדירה?

האשה: שכל הזכויות יעברו אליי כי אני המשלמת הבלעדית.

ביה"ד: מה שווי הדירה?

כ"כ האשה: יש את ההלוואה, יש את הכתובה שלו,

ביה"ד: יש סיבה שאתה לא צריך לשלם כתובה? היה משהו שהיא לא הייתה בסדר?

הבעל: במצוקות שלה היא שיתפה את ההורים שלה. אמרתי לה לא לשתף. יצא כמה פעמים שהיא קיללה אותי.

לאור האמור, אין ספק שיש לחייב את הנתבע במלוא כתובת האשה העומדת ע"ס 52,000 אלף דולר ארה"ב.

יש לציין שהאיש עצמו הכניס תיקונים לסיכומי כ"כ, ולפיו "אם ע"פ דין תורה מגיע כתובה הנני אשלם כדת".

דירת המגורים

אמנם לעניין הדירה, אם הצדדים היו מבקשים ומקבלים עליהם בקניין לדון בהתאם לחוק יחסי ממון בין בני זוג, תשל"ג-1973 היה מקום בנסיבות התיק להיעתר לבקשת האשה או לפחות לחלק אותה באופן לא שוויוני לטובת האשה. אולם מאחר שאנו דנים על פי דין תורה כפי שביקשו שני הצדדים (יצוין עוד לסעיף 13(ב) לחוק יחסי ממון הנ"ל), אין מקום להפסיד את הבעל ממחצית הדירה הרשומה על שמו, ואשר אין חולק כי הרישום על שם שני הצדדים בשווה נעשה כדין ושהדירה נרכשה על ידי שני הצדדים בשווה במימון כספי המשכנתא שלקחו שני הצדדים בשווה, מאחר שבדין תורה אין מקום להפסיד לאיש מקניינו ורכושו לאור התנהלותו הקלוקלת, מה גם לאור טענתו של האיש שההנחה שקיבלו הצדדים במחיר למשתכן שייכת לשניהם.

תשלומי המשכנתא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אולם מנגד, לעניין תשלומי המשכנתא נראה, שלא זו בלבד שיש לקזז מחצית מתשלומי המשכנתא ששילמה האשה לבדה מתחילת שנת 2023, שזה לאחר מועד הקרע, ומלבד מה שגם הנתבע בסיכומיו מוכן לקזז תשלומים אלו (ראה גם פד"ר כרך י"ג עמ' 149 ודוק, וראה עוד להלן), נראה שאף מעיקר הדין הוא כן, כפי שיבואר לפנינו. אלא שבנסיבות התיק ניתן לקזז מחצית מכל תשלומי המשכנתא ששילמה האשה לבדה אף טרם מועד הקרע, וכדלהלן.

והנה מאחר שנדון זה שצד אחד תובע קיזוז תשלומי המשכנתא ששולם על ידו, עולה בהרבה תיקים, נאריך בעזרת השם לבאר דין זה, ולאחר מכן נסיק מה שעולה לדינא בתיק שלפנינו.

ובכן, מצוי בכיה"ד תביעה בבני זוג ששני הצדדים לקחו משכנתא על דירתם, ולאחר הפירוד או לאחר מועד הקרע, צד אחד שילם תקופה מסוימת את המשכנתא לבדו (לפעמים הצד שנשאר לגור בדירה הוא ממשיך גם לשלם את המשכנתא ולא ניכנס כאן לעניין דמי שימוש), והצד ששילם את המשכנתא לבדו תובע את הצד השני ומבקש מביה"ד שיורה לצד השני להחזיר לו מחצית מה ששילם בשבילו או לחילופין לקזז מתמורת המכר של הדירה מחצית ממה ששילם על השני. לדבריהם יש כאן גם משום עשיית עושר ולא במשפט, כשהצד השני מקבל דירה או מחצית דירה שהראשון הוא ששילם חלק ממנה בתשלומי המשכנתא השוטפים.

יש לציין, שלפעמים, על אף שתשלומי המשכנתא יורדים מחשבונם המשותף של הצדדים, אולם רק צד אחד מפקיד שם את הכסף לצורך פירעון המשכנתא והצד השני מתנער מהדבר.

מחד גיסא, יש לדון האם לראות תשלומים אלו כפורע חובו של חברו - כפירעון חובו של הבעל חוב המשכנתא, ופורע חובו של חברו דינו כמבריה ארי, שהמקבל והנהנה פטור מלהשיב הדמים ששולמו. מאידך גיסא, יש לדון שהצד ששילם לא שילם את תשלומי המשכנתא על דירתו של הצד השני לחינם, אם כי לפעמים לצד אחד היה נוח במצב זה לשלם משכנתא במקום לשלם לשכירות דירה, ולא חשב אף לרגע כי תשלום זה – על אף שהינו גם עזרה לצד השני, מזכה לו או מקנה לו זכויות נוספות בדירה.

כן יש לשקול האם ניתן להחיל בזה את הסברא של "מה שהוציא הוציא, ומה שאכל אכל" - סברא המובאת בגמרא אודות בעל שהוציא הוצאות בנכסי אשתו. ואם נימא כן יש לדון האם נאמר כן גם כשהאשה שילמה את המשכנתא האם כלל זה תקף גם באשה שהוציאה הוצאות בנכסי בעלה וממילא נשללת זכותה לקבלת החזרי התשלומים ששילמה לבדה.

יש לדון בכל זה, גם בתשלומי המשכנתא שמשולמים בעת שהצדדים חיים בשלום ובשלווה, ובעת הגירושין תובע הצד ששילם את הצד השני.

לפעמים אף כשהדירה כלל לא היתה רשומה על שם הצד ששילם, תובע כל מה ששילם, או מחצית מהתשלומין כששולם על ידי שניהם בשווה, כשמנגד אף אין להתעלם מהנוהג המקובל באשר לזוג המשלמים חובות הדירה יחדיו, ואך מטעמי נוחות או מטעמים אחרים הדירה רשומה רק ע"ש אחד מהצדדים.

כאמור, דו"ד זה מצוי הרבה בכיה"ד, ולפעמים נטען כן גם כשהדירה רשומה רק על שם צד אחד מבני הזוג שקיבל אותה או קנה אותה מכספי ירושה וכד' ונרשמה רק על שמו, אולם הצד השני הוא זה שפרע את המשכנתא הרובצת על הדירה ומבקש לקבל החזר מה ששילם, ולפעמים הצד שמשלם תובע אף לקבל חלק מסויים בדירה תמורת המשכנתא ששילם לבדו.

לפעמים הבעל אף היה יכול לפרוע את המשכנתא ממשכורתו האישית אף בלא להזדקק למשכורתה של האשה, וממילא אף שהמשכנתא היתה רשומה אף על שמה, בפועל הפירעון לא בא ממנה ומשכך תובע הבעל את הכל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

והנה לא ניכנס כאן לכל פרטי הדינים בספיקות הנ"ל ויש הרכה להאריך בזה וכן בצדדים נוספים לכאן ולכאן ובעוד אופנים שהדין יכול להשתנות בהם, אלא נתמקד כאן אך ורק במה שנוגע לנידון דידן וכפי שאף מצוי הדבר בדרך כלל, שהבית רשום על שם שני בני הזוג וגם המשכנתא רשומה על שם שני בני הזוג. נבאר איפא, מה הדין כשאחד מהם שילם את המשכנתא לבדו, והאם יש חילוק בין מה ששולם לפני הפירוד או מועד הקרע לבין מה ששולם לאחר מועד הקרע.

והנה טרם כל, לכ' היה לבעל דין לבוא ולחלק בין איש ואשה שחיים בשלום ובשלוה לכל חוב ששנים חייבים, ולומר שיש כאן אומדנא ברורה של מתנה בין בני הזוג, ומהיכי תיתי כלל לבוא ולומר שכשצד אחד פורע את החוב המוטל על שניהם שיוכל לתבוע את השני בעת הגירושין, כפי ששמענו כו"כ פעמים מבעלי הדין.

אולם מה נעשה, שסברא זאת נסותרת להדיא מהנפסק בשלחן ערוך חושן משפט הל' טוען ונטען סי' ע"ז סעיף י', וכפי שנפסק שם בסעיף א' בשנים שלוו כאחד (שהדין הוא ששניהם ערבים זה לזה אע"פ שלא פירשו והמלוה גובה מכל אחד החצי המוטל עליו אא"כ אין נכסים לאחד גובה מחבירו הכל) שכתב המחבר: "ואם פרע אחד מהם כל החוב חזר וגובה מחבירו חלקו", כך הדין באיש ואשה שלוו יחד, וכפי שנפסק שם בהמשך סעיף י' ומקורו טהור מבעל התרומות וראה גם תשובות הרמב"ן (סי' מ'):

איש ואשתו שלוו מאחד, היא חייבת לפרוע החצי מכתובתה. "ואם הבעל או יורשיו פרעו כל החוב, חוזרים ונפרעים ממנה החצי".

פשוט הוא ללא שום ספק שמדובר גם באיש ואשה שחיים בשלום ובשלוה. ומבואר להדיא ללא שום חולק, שגם באיש ואשה שלוו יחד אם הלך אחד מהם ופרע כל החוב במהלך הנשואין חזר הוא ופורע מהצד השני החצי שנפרע בשבילו.

כפי שנאריך להלן, גם הש"ך שחלק בסעיף א' בשנים שלוו כשאי אפשר היה לגבות מאחד מהם הכל, לא נחלק יותר באיש ואשה מטעם אומדנא שיש כאן מתנה. ובכה"ג שהש"ך יודה – בחוב שאפשר לתבוע את הכל מכל לווה (כמו בחוב המשכנתא השוטף שכל אחד מהצדדים לווה על הכל) כן הדין גם באיש ואשה, ואין שום פוסק שהעיר וחילק בדבר. כך, שלא ניתן כלל וכלל לחלק באופן גורף בין כל חוב של שניים שלוו יחד לבין חוב של איש ואשה שלוו יחד, ודוק.

ומעתה, נבוא לדינא האם כן הדין בכל תשלום חוב משכנתא שלקחו הצדדים יחד בעת רכישת דירה, והבעל פרע לבדו את חוב המשכנתא השוטף, שלכ' היא היא דינא דאיש ואשה שלוו יחד, שלדעת המחבר ורורה"פ חוזר ונפרע מהאשה החצי שפרע בשבילה.

אלא, דלא נהגו כן כלל בבתי הדין, ונראה דהוא משום, שמאחר שהבית - שלצורך קנייתה לקחו את המשכנתא, משמש את הצדדים למגורים, ואין כאן הלוואה בעלמא אלא הלוואת מדור הצדדים, יש כאן אומדנא ברורה שהחוב המוטל על שניהם [מתמת הקורת גג שם חיים הצדדים], הינו אחד מההוצאות הבסיסיות של התא המשפחתי ששניהם נושאים בה ללא התחשבנות כלל וכלל, ולא מיבעיא כשהבעל שילם את חוב המשכנתא שיש כאן גם משום חיוב המדור שהוא חייב לתת לאשה, אלא גם אם האשה שילמה את המשכנתא אומדנא ברורה היא שזה ניתן כמתנה, ומשכך, לא ניתן לתבוע החזר בעת הגירושין.

תשלומי המשכנתא לאחר מועד הקרע

מכיון שכך, נראה פשוט דכל זה הינו רק כשהצדדים חיים בשלום ביחד אזי יש אומדנא שיש כאן מתנה הניתנת לצד השני, ולא אמרינן שזה שפרע לבד התכוון לפרוע חוב עצמו בלבד, אלא אמרינן שכך בני זוג נוהגים ועל דעת כן לקחו את המשכנתא והוא חלק מההוצאות הבית.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אולם, מאז שהפסיק השלום לשרור בבית, והדבר בא לידי ביטוי שהצדדים נפרדו או הוגש תביעת גירושין או כל מועד אחר שנקבע למועד הקרע ביניהם - בכה"ג דליכא עוד לאומדנא זו, אזי בכה"ג ברור שאין כאן עוד אומדנא למתנה, ואם הבעל פרע לכדו את חוב המשכנתא השוטף לא התכוון לתת לאשתו מתנה ולפרוע בשבילה שהיא תזכה בה אלא לעצמו עשה.

וכאן נכנסים אנו לדינא דפורע חוב של חבירו שלא מדעתו, כשמצד אחד קי"ל בחושן משפט סי' ע"ז דאיש ואשה שלוו יחד אם הבעל פרע כל החוב חוזר ונפרע ממנה החצי וכו"ל, ומאידיך הרי קי"ל בחושן משפט סי' קכ"ח דהפורע חובו של חבירו שלא מדעתו פטור.

והנה סוגיית דינא דפרעון חוב חבירו שלא מדעתו במסכת כתובות (קז:): וכן בנדריים (לג.) הינה סוגיא ארוכה שהראשונים וגדולי הפוסקים האריכו בזה הרבה, ואיני רואה בזה צורך להיכנס במסגרת זו בפרטי הדינים בזה, רק נציין כי להלכה קי"ל כפי המבואר בירושלמי (כתובות פ"ג ה"ב ונדריים פ"ד ה"ב) כי כן הוא בכל חוב שאדם פורע לחבירו שלא מדעתו ולא רק במי שעמד ופרנס אשת חבירו כפי שסבור ר"ת, וכפי שנפסק בשולחן ערוך שם (סי' קכ"ח ס"א) בש"ך (שם סק"ה) ובתומים (שם אורים סק"ה).

ונאמרו בזה כמה טעמים ביסוד הפטור, בירושלמי הנ"ל בתוס' ב"ק (נח. ד"ה אי נמי) ברמב"ם (פכ"ו מהל' מלוה ולוה ה"ו) ברי"ף ובשאר הראשונים שם בסוגיא ובספר התרומות (שער ס"ז ח"ב ס"ד) והובאו דבריהם בנו"כ השו"ע שם והאריכו בזה הרבה, משום דהוה כמכריח ארי, ואין זה נחשב שההנהו ושהצילו מהפסד, ואין כאן הנאה כיון שאין שבתו ניכר, ואמרינן מפייס הוינא ליה, או שהיה מוצא אוהבים שיפרעו בעבורו, ועילה מצאו שלא לחייבו מפני שעשה שלא ברשות, ויש אומרים דהיא היא טעמא דפורע חוב חבירו שפטור דאמדו רבנן דעתיה שהיה בדעתו לפוטרו ונתכוון לשם מתנה ראה שו"ת מהר"י וי"ל (סי' קס"ו) הנפסק שם ברמ"א סי' קכ"ח ס"א (ועל אף שרוה"פ שם ביארו בזה טעמא אחרינא אולם ראה שם בש"ך סק"ח וע"ש מה שהביא מרש"י ב"ק נח. ד"ה אימא ודוק, ואכמ"ל).

והנה טרם שניכנס לדין זה והאם יש בפרעון משכנתא משום דינא ד'פורע חובו של חבירו', נציין שיסוד החילוק הנ"ל בין פרעון המשכנתא טרם מועד הקרע לפרעון שלאחריה, כבר נמצא בפד"ר (חלק ו עמוד 32 בהרכב הרבנים א. קושלבסקי, מ. אליהו ח. נברוצקי, ויצוין עוד לפד"ר כרך י"ג עמ' 149, ולהלן נאריך בזה), ושם אף הוסיפו וביארו למה אין בפרעון משכנתא משום הפורע חוב חבירו שלא מדעתו:

ואעפ"י שהחזוה נערך בתאריך ... ומאז כבר עברו כמה שנים שהבעל שילם ע"ח המשכנתא וזה היה גם על חשבון חלק האשה, מ"מ זה ברור שמה שהבעל שילם את המשכנתא מיום שהגיש את התביעה לגט בתאריך ... לא התכוון לשלם עבור חלק האשה שהיא תזכה בזה, ואעפ"י שממילא כבר נפרע גם חוב האשה עבור המשכנתא אין זה פורע חובו של חבירו כיון שהוא תפוס בנכסי האשה, עיין בש"ך חו"מ סי' קכ"ח ס"ק ח', ועוד כיון שהבית הוא בשותפות והמשכנתא על שניהם ביחד א"כ היה מוכרח לשלם את המשכנתא מדין שותפות ועיין בש"ך סי' הנ"ל ס"ק ו' בשם תשובת הרשב"א.

וגם מה ששילם המשכנתא מיום שנכנס הדייר ג' לגור אצלם שזה היה בערך בזמן שנכנסו לגור בדירה, שאז לדברי הבעל הפסיקה ללכת למקוה ובגלל זה הפסיק מחיי אישות אתה ומאז היא כבר נחשדה בעיניו, מסתבר לומר שלא היתה כוונתו לשלם המשכנתא גם בשביל חלקה שהיא תזכה בו, ואף שלא הוכחה טענת הבעל שהפסיק אתה חיי אישות מאז, מ"מ הבעל מוחזק בדירה וישנם גם רגלים לדבר מההוכחות הנ"ל.

והנה פשוט להו שבפרעון משכנתא אין בזה כלל דינא דהפורע חוב חבירו שאיבד מעותיו, מחמת ב' הסברות אי משום שהוא תפוס בנכסיה ואי משום שהוא מוכרח לשלם את המשכנתא משום שותפות.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

עצם סברא זאת איכא לעולם גם כפרע כשחיו יחד בשלום ושלווה - וכ"ה בסעיף י' לסיכומים שם בתחילת הפס"ד (עמ' 28): "בעל הפורע חלק המשכנתא של אשתו על בית המשותף לשניהם, אין לו דין של פורע חובו של חבירו שאיבד מעותיו, משני טעמים: א' משום שהוא תפוש בנכסי האשה; ב' משום שהוא מוכרח לשלם את המשכנתא מדין שותפות". אלא שמנגד פשוט להו שהפרעון טרם הגשת תביעת הגירושין וטרם שהפסיק לחיות איתה חיי אישות, יש לראותה כמתנה לאשתו, ורק מה שפרע אח"כ יש בזה אומדנא שלא נתכוון לשלם המשכנתא בשביל חלקה ושהא תזכה בו, ודוק.

והנה יש לברר הדין בשאלה זו של פורע חוב חבירו, גם בשאר חובות המוטלים על הבעל במסגרת הנישואין כמו חוב מזונות אשה וילדיו, שהאשה שילמה אותם על חשבונה, ועתה היא באה ותובעת מהאיש שיחזיר לה מה ששילמה ופרעה את חובו, וכתבנו בזה במק"א כדלהלן.

הנה במזונות אשה, הדין ברור ומפורט בשלחן ערוך ונו"כ באהע"ז הל' כתובות (סי' ע') מתי מקבלת האשה מזונות גם על תקופת העבר, ועיקר ההלכה הפסוקה היא שאינה מקבלת רק מיום התביעה ולא לפני זה (סעיף ה' ברמ"א), וגם אם מכרה נכסיה כדי להתפרנס אינו מחוייב להחזיר לה (סעיף ה' ברמ"א), ומשום שדרכן של נשים לגלגל עם בעליהן לסייעם ומסתמא מחלה לו, ורק אם גילתה דעתה בפני עדים דאין דעתה לוותר דינה כלוותה למזונותיה (בית שמואל שם ס"ק כ"ט, וכ"ה בבית יוסף סי' צ"ג אות י"ד בשם הריטב"א דאם מסרה מודעה בפני עדים שאינה מוחלת הוה כתביעה).

ובלוותה למזונותיה מבואר הדין (בסעיף ח') שחייב לשלם, והיינו כשלוותה בעדים (דעות הראשונים, הובאו בבית שמואל שם ס"ק כ"ו. אף שלא פירשה לעדים לצורך מה היא לוותה), אבל בלאו הכי אינה נאמנת, דשמא צמצמה ומחלה לו. וסתמת הפוסקים היא שגם האשה עצמה אינה יכולה לתבוע את הבעל את ההלוואה שלדבריה צריכה להחזירה למלוה, כל שאין עדים על ההלוואה (חזו"א סי' ס"ח ס"ק י"ג, ואם כי יש שכתבו להיפך אבל ודאי סתימת הפוסקים אינה כן וכמש"כ החזו"א, ולהוציא ממון ודאי אי אפשר מהמוחזק). אלא שאם תבעה האישה מזונות בביתה"ד היא נאמנת שלוותה למזונותיה מאז התביעה גם אם אין לה עדים על הדבר (בית מאיר סעיף ה', הביאו המנחת פיתים סעיף ח').

אולם כל זה הוא כשלוותה לצורך מזונותיה, אבל אם פרנסה אחר מדעת עצמו וזנה משלו אין הבעל חייב לו כלום והלה הפסיד מעותיו (סעיף ח'), ואף כשפרנסה סתם ולא פירש שנתן מחמת מזונות הבעל קיימא לן להלכה דלא אמרינן שנתן לשם הלוואה ודלא כרשב"א והפסיד מעותיו (בית שמואל ס"ק כ"ה).

ובדין מזונות הילדים שהאשה הוציאה ותובעת מבעלה שיחזיר לה מה שהוציאה, מבואר בשו"ת מהרש"ם (ח"ב סי' רל"ו) שם היה המעשה כנידון זה ז"ל:

"מכתבו הגיעני, ועל דבר שאלתו בדין אשה שתובעת מבעלה שישלם לה מזונות ב' שנים בעד מה שהחזיקה ילד קטן שלה בהיותה לבדה מבעלה ע"י קטט, ורו"מ צידד דאף דכופין אותו ליתן מזונות להילד היינו מזונות דלהבא, אבל על העבר הרי באחר שזן בנו של האב אין האב צריך לשלם לו דהוי כפורע חובו של חבירו דמברית ארי בעלמא הוא, אך די"ל דכיון שבידה לכופו שיחזיק אצלה הולד עד ו' שנים ולשלם המזונות אין דינה כפורע חובו של חבירו".

ודן המהרש"ם לחייבו להחזיר מה שהוציאה ואין בזה פטור מדין פורע חובו של חבירו, ודן בדין זן את אשתו או פורע חלק שותפו, כתב ז"ל:

"וגדולה מזה בתשובת הרא"ש שהובא בטור אהע"ז סי' קי"ח, באשה שמת בעלה והניח אפוטרופוס ליתומיו, והיו עליו חובות לעכו"ם וכו' ובאו לגבותם מקרקעותיו, ופרעה להם האלמנה, ותובעת להאפוטרופוס שיתן לה מחלק

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

היתומים ויש לה על זה עדים, והשיב דכיון שהיתומים היו סמוכים אצלה הוי כאלו נתמנית אפטרופא עליהם, ויש לה רשות לעשות לטובת היתומים גם בלא ביי"ד, וע"ש בדרישה שהוכיח דהרא"ש סובר דגם בחובות עכו"ם אי לאו דהויא כאפטרופסות הפורע חובו של חבירו פטור, וע"ש בחלקת מחוקק סק"ה וב"ש סק"ד מ"ש בזה".

ומבואר, דאף שיש אפטרופוס אחר ליתומים, מכל מקום יש לה ג"כ רשות לפרוע חובות מפני שסמכו היתומים אצלה ומחויבים לשלם לה. וא"כ נראה דהכי נמי כיון שהיא אמו של הילד ויש לה זכות בדין התורה לכופו שיהיה הולד אצלה, לא גרע כחה מהא דסי' קי"ח שיש אפטרופוס ממונה על היתומים, אפילו הכי כיון שסמכו היתומים עליה יש לה רשות לעשות לטובת יתומים ולפרוע חובות. והכי נמי בנידון דידן שטובת היתום שיהיה אצל האם כמו ששיערו חז"ל דמה"ט יהי' עד ו' שנים אצלה, א"כ בידה לזונו ולתבוע מבעלה.

ועיין שם במהרש"ם, שהוסיף לחייב את האב ע"פ דעת הסוכרים דהפורע חוב חבירו בפניו והלה שותק דחייב לשלם. ועל כל פנים בכהאי גוונא שבידה לכופו להיות אצלו, יש לומר דבזונה הולד בפניו לכו"ע חייב לשלם. אלא דלמעשה בנידון המהרש"ם שעברו ב' שנים ולא תבעה האם את האב מסיק המהרש"ם דודאי מחלה לו, דכיון שלא מסרה מודעה בפני עדים ודאי מחלתם כמו שדרך הנשים לגלגל עם בעליהן אפי' במקום הקטט, הכי נמי בזנה הולד איכא הוכחה שמחלה עיין שם בדבריו. וכ"ה בפד"ר (ח"א עמ' 234) עפ"י ד המהרש"ם דאין האשה יכולה לתבוע מזונות ילדים בעד הזמן שעבר דאמרינן ודאי מחלה וע"ש.

החזר מזונות ילדים באשה גרושה

ומבואר בדברי המהרש"ם דאם הייתה האם תובעת את האב מזונות ילדיה או מוסרת מודעה ומגלה דעתה שאינה מוחלת לו, הדין נותן לחייבו להחזיר לה מה שהוציאה למזונות הילדים עכ"פ מיום התביעה. ואין כאן פטור מדין הפורע חובו של חבירו שלא מדעתו, ורק בלא תבעה אמרינן דודאי מחלה לו.

ולפי זה באשה גרושה שאין סברא זאת ש'דרך הנשים לגלגל עם בעליהן' תקבל האישה החזר מה שהוציאה גם ללא תביעה, והמהרש"ם מדבר דווקא באשה נשואה, וכ"כ במשנת יעקב (להרי"נ רונטל, אישות פ"ח הכ"ו וע"ש). וכן מצאתי בפד"ר (ח"ה עמ' 345) בדעת המיעוט שהביא דברי המהרש"ם אלו וכתב דהיינו דווקא באשה נשואה יש את הסברא שמחלה לבעלה, אבל בגרושה ודאי לא אמרינן שמחלה ויכולה לתבוע מהגרוש מזונות של כל החמש שנים ששילמה בשבילו.

ועיין שם בפד"ר (ח"ה הנ"ל) שהביא מתשובת הר"י מיגאש (סי' ע"א) שנשאל כדין זה ממש:

"שאלה, ראובן גירש את אשתו והיה לו ממנה בת ארבעה שנים, והלך לעיר אחרת ונתעכב שם זמן, והניח את בתו בלא מזונות וזנה אותה לאה אמה כל ימי היותו שם, וכשבא רצה ליקח את בתו מאת לאה אמה ולהניחה אצלו או במקום אחר בטוח לו או להוליכה עמו למקום שהולך, ולאה אומרת לא אתן אותה לך להרבה סיבות מהם שהקטנה היא בת שש שנים ולא נתת לה מזונות ואני מתירא שמא תתכשל בה, ומהם שבתאי אינה רוצה ללכת מאצלי וכמו שזנתי אותה מעודה ועד עתה כן תשאר אצלי עד שאכניס אותה לחופה ואתן לה נכסי בנדוניא ואתחייב עצמי בזה בפני עדים, ואתה אין לך יכולת לזון אותה כ"ש להשיאה, ואני תובעת ממך מה שכבר הוצאתי עליה בהיותך בארץ אחרת, שלא זנתי אותה אלא דרך הלואה לך הואיל ולא היה אפשר לי להניח אותה בלי מאכל וכסות, והבת אינה רוצה להפרד מאמה בשום אופן בעולם וכשזוכרים לה דבר זה היא בוכה. וראובן אומר הנה אבי נתחייב בקנין לזון אותה בהיותי חוץ לעיר ושיכניסנה לחופה. יורנו רבינו דרך האמת ואם תוכל האם לתבוע המזונות מן האב".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לפיו התיקון היה יותר גדול מצביעה ודלת ועלה יותר מ-2,000 ש. כמו כן מכחיש האיש בסיכומי ב"כ את טענת התובעת לאי תשלום חשבל וצבירת חובות בדירה, לדבריו בני הזוג שילמו כל תשלום שהגיע.

ח. התובעת אכן שילמה את מלוא תשלומי המשכנתא של הדירה ממועד הקרע שנקבע בחודש דצמבר 2022 לאחר שהנתבע עזב את הבית המשותף, לכך מגיע לאשה סכום מחלקו של האיש.

ט. הנתבע מבקש לדחות את תביעת הכתובה לאשה שיזמה את הגירושין, ומכחיש כל אלימות והתעללות באשה, כמו גם מכחיש את הטענה על העדר יחסי אישות ורצון להביא ילדים.

דיון והכרעה

כתובה

בדיון שהתקיים בפני ביה"ד הודה הנתבע על התנהלותו המבישה כלפי התובעת.

יש לקבוע בכירור שהבעל לא קיים את חיובו וגרם לפירוק הנישואין, ביה"ד מתרשם בכנות התובעת שטענה כי לבעל יש אף בעיות התנהגותיות (ואולי גם נפשיות).

הבעל לא היה שותף לניהול משק הבית המשותף בשום צורה, הבעל אף היה זה שביקש לסיים את הנישואין ועזב את הבית.

הבעל הודה כי חודש לאחר החתונה הציע הבעל לאשה להתאבד ביחד, וכן הודה שאמר לה שהוא מתאפק כל יום מלהרוג אותה.

להלן העתק רלוונטי מפרוטוקול הדיון:

האשה: הוא היה ככולל, הוא היה הולך לסירוגין, חודש אחרי החתונה ראיתי כבר שמשוה לא תקין והוא לא הולך. הוא היה מגיע פעם בצהריים, פעם לא מגיע בכלל, גם אם היה מגיע חודש שלם והיה מגיע לו מלגה הוא אמר להם תשאירו אותה אצלכם, אני לא צריך כסף. הוא צריך לפרנס אשה, זה שאני בוחרת לעזור לו הוא לא פטור מלעזור בבית. הייתי עושה קניות לבד. הכל פשוט לבד. עברתי מסכת ייסורים של קללות של מכות, אמא שלו איימה עליי שאם אני אתעבר רק לשם שמיים היא תאיים עליי אם אני אפנה למשטרה זה יהיה הסוף שלי, דברים ממש חמורים (בוכה).

ביה"ד: אתה השתתפת בתשלומי המשכנתא לדירה החדשה?

הבעל: בהתחלה הייתי מביא את התלושים. 2,000 שקל.

ביה"ד: כמה חודשים הבאת מלגה מהכולל?

הבעל: כמו שהם אמרו, אני הרבה פעמים החסרתי, אבל הייתי מביא.

ביה"ד: 2,000 שקל זה קיבלת בכל מקרה?

הבעל: כן.

ביה"ד: כמה חודשים הבאת מלגה מהכולל?

הבעל: מה שזכור לי, כל החודשים מאז שהתחתנו מאז שנפרדנו הרב שילם את כל החודשים. אני תליתי את התלושים בחדר כדי להראות את החסד שהרב עושה איתי.

ביה"ד: למה לא הלכת לכולל?

הבעל: מה אני יכול להגיד. אהבתי לישון, אני יודע? הרב ראה שאני משוה מיוחד, אז הוא נתן לי,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ולאחר שביאר הר"י מיגאש דין הבת האם היא אצל אימה לעולם כתב לעניין אם תוכל האם לתבוע מזונות העבר מהאב, זה לשונו:

"ואמנם ההוצאה שהיא אומרת שהוציאה על בתה כתורת שלא הלוותה לראובן אביה, הואיל וראובן אינו טוען בזה כי אם שאביו נתחייב בקנין לזונה, וזה הקנין שטוען בו בלתי קיים כפי הדין להיותו קנין דברים, ולהיות שראובן יכול לומר אולי אבי הוא שהוציא עליה משלו והוא נתרצה מדעתו להשלים יעודו וזן אותה, שאם היה הדבר כן לא היה יכול לחזור בו מה שכבר נתן. על כן יש לראובן להחרים חרם סתם על מי שטוענת שהוציאה על קטנה זו משלה בדרך הלוואה לראובן זה והיא לא הוציאה עליה וטוענת שקר ולא תודה, ואח"כ יתחייב לפרוע לה מה שהוציאה עליה בזמן שהלך ראובן זה אביה, וכך הדין".

ומבואר להדיא בדברי הר"י מיגאש (עכ"פ בגרושה) שהאב צריך לפרוע לאם מזונות שהוציאה לצורך הבת.

החזר מזונות ללא הוכחה שניתן לשם הלוואה

אלא שיש לברר דין זה האם היא צריכה להוכיח שהאכילה את הילדים כתורת הלוואה, הן בנשואה מאז זמן התביעה והן בגרושה גם לפני התביעה.

ובכן הר"י מיגאש הנ"ל מדבר באופן כשהגרושה טוענת שכשזנה את הבת היה זה כתורת הלוואה: "שלא זנתי אותה אלא דרך הלוואה לך הואיל ולא היה אפשר לי להניח אותה בלי מאכל וכסות". ולכאורה, למה דקיימא לן (סי' ע' ס"ח) לעניין מי שזן את האישה כשהלך בעלה דאיבד מעותיו ורק כשלוותה חייב לשלם, דפסקו הפוסקים (רא"ש טור ומרדכי הובא שם בח"מ ס"ק כ"ו וב"ש ס"ק כ"ב) דרק אם לוותה בעדים הוא שחייב וכאמור לעיל, ולכאורה לפי זה לא תהא האשה נאמנת שזנה את ילדיה כתורת הלוואה כל שאין עדים בדבר (וכן מצאתי בפד"ר כרך י"ח עמ' 182, בדעת המיעוט של הרב שרמן).

אולם נראה דזה אינו, והוא דכבר ביאר החזו"א (סי' ס"ח ס"ק י"ג) דין זה דבעינן עדים דלכאורה הוא דבר תימה, דהלא הבעל מודה דחייב לה מזונות, ואם כן אף דיש לומר דאפשר שהרויחה וצמצמה ולא לוותה, הרי חיובו הוא ודאי ואיך נפטר בטענת שמא נגד הלה שטוען ודאי, והרי הווה איני יודע אם פרעתין (שהדין שחייב לשלם). וביאר החזו"א דכיון דאורחא דמילתא שתגלגל עם הבעל לדחוק עצמה ולהרויח, אין כאן חיוב ודאי והלכך מצרכינן לה לברר שלוותה. ועיין שם דמסתמת הפוסקים מבואר דלא רק המלווה אינו יכול לתבוע ללא עדים אלא גם היא אינה תובעת מבעלה כשאין עדים שלוותה.

ולפי דברי החזו"א נראה, דרק באשה נשואה יש סברא זו דאורחא דמילתא שתגלגל עם הבעל לדחוק עצמה ולהרויח ולכן אין כאן חיוב ודאי מצרכינן לה לברר שלוותה, אבל באישה גרושה דליכא סברא זו, הרי כל שהאב אינו טוען שפרע לה מזונות הילדים ודאי נאמנת שלוותה מאחרים או שהלוותה להם בעצמה על אף שאינה מבררת הדבר בעדים, ולא אמרינן אולי לא לוותה אלא במתנה ניתן לילדיה או שגילגלה ומחלה לו וכד', דהוה איני יודע אם פרעתין ומחייבין אותו. ורק באשה נשואה אמרינן שמחלה לו, וכמש"כ המהרש"ם דמגלגלת עם בעלה מזונות ילדיה כמו מזונותיה עצמה, ודו"ק.

ונתבאר עד כאן דיש חילוק בין אשה נשואה לאשה גרושה. הן דבנשואה לא תקבל מזונות ילדיה רק מיום התביעה ומשא"כ בגרושה, והן דבגרושה נאמנת שהלוותה להן או שלוותה בשבילן גם ללא עדים, ומשא"כ נשואה דין מזונות ילדיה כדין מזונותיה ותצטרך עדים (או אם תבעה נאמנת מיום התביעה גם ללא עדים כמו שהבאנו לעיל מהבית מאיר המובא גם במנחת פיתים).

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אולם בהפלאה כתב ישוב אחר לשאלת החזו"א הנ"ל, עיין בדבריו שם בס"פ ע' בקונטרס אחרון (ס"פ י"ז) וז"ל:

"ומטעם זה נראה לי הא דכתבו הרא"ש והמרדכי והביאו האחרונים דבעינן דווקא לותה בעדים הא בלאו הכי אינה נאמנת לומר שלותה, ואמאי הא כיון שהוא נתחייב בודאי מזונות אלא שאינו יודע שמא צמצמה ומחלה לו א"כ הוי ליה כאיני יודע אם מחלת לי דקיימא לן דחייב. ולפמ"ש דחייב המזונות הוא יום יום א"כ הוי ליה כאיני יודע אם נתחייבתי. ועיין לקמן סי' צ"ג סעיף כ"ב דהשיעבוד מתחיל משעת נשואין מ"מ עיקר החיוב בא יום יום".

והנה לדעת ההפלאה הא דפטור ממזונות אשתו כשאין עדים על ההלוואה הוא משום דחייב המזונות הוא יום יום ולכן הנה איני יודע אם נתחייבתי, ויסוד זה דמזונות הוא יום יום מכואר בריטב"א במסכת כתובות (דף נ"ח ע"ב ד"ה ועוד) וע"ע אבני מילואים (סי' ס"ט סק"א), וכבר האריכו בזה האחרונים וראה אריכות בזה בפד"ר (ח"ב מעמ' 77 והלאה).

ועל כל פנים לפי זה יש לומר דהוא הדין במזונות הילדים יהיה פטור מהאי טעמא כשאין עדים על ההלוואה גם באשה גרושה, זאת אם נאמר דגם מזונות הילדים חייבם חל יום יום כמזונות אשה. וראה בזה בפד"ר הנ"ל (חלק ב' עמ' 82) שזה הפשטות שמזונות ילדים חל יום יום כמזונות אשה, ועיין שם (עמ' 90) שגם אם מזונות אשה חל מתחילה על כל העתיד, אולם מזונות ילדים חל בכל יום ויום, עיין שם.

ולפי דעת ההפלאה צריך לומר, דהר"י מיגאש שכתב דנאמנת הגרושה שהלוותה לצורך מזונות הילדים, באם נאמר שלמזונות האשה מודה דצריכה עדים כדעת הרא"ש והמרדכי, על כרחך דמזונות הילדים אין חיובם בכל יום ויום מחדש, ולכן הוזה שם איני יודע אם פרעתין שחייב.

אלא דאם כן נאמר לאידך גיסא, דלפי ההפלאה הרי גם באשה נשואה תהא נאמנת למזונות ילדיה גם ללא עדים ושאינו ממזונותיה דהוא חיוב חדש בכל יום, באופן שלדעת ההפלאה אין חילוק במזונות הילדים לעניין זה אם צריכה להוכיח הלוואתה בעדים, בין אשה נשואה לאשה גרושה, אלא או כשניהם צריכה עדים ודלא כמבואר בר"י מיגאש, או דבשניהם אינה צריכה עדים, ודו"ק.

החזר מזונות שאכלה האשה לצורך העיבור

אולם מה נעשה שבעל ההפלאה עצמו בס"פ פ' (קונטרס אחרון ס"ק י"א) גילה דעתו בעניין זה. והוא בהא דמבואר שם בשו"ע (סעיף י"א) דאשה מניקת מוסיפין לה על מזונותיה ואם לא נתן לה בעלה צריכה לאכול משלה; וכתב הח"מ (ס"ק כ"א) דהבעל צריך לשלם לה מה שהוציאה מנכסיה על העובר, ועל זה כתב ההפלאה, ז"ל:

"כתב החלקת מחוקק נראה דהבעל צריך לשלם לה מה שהוציאה על הולד. והנה נראה פשוט דאם אכלה משלה ולא אמרה בפני עדים דאין דעתה לוותר, לא גרע ממה דאיתא בס"פ ע' סעיף ח', לא לותה רק מכרה מנכסים ופירנסה עצמה אין לה עליו כלום. אלא אפי' אם הודיעה לעדים צ"ע דאפשר דהוי ליה כזן בניו של חבירו דפטור דהוי ליה כפורע חובו של חבירו, א"כ ה"נ כיון שאין תועלת במזונות היתירים אלא לולד אף על פי שמוטל על האב מ"מ הוי ליה אינה כפורע חובו. מיהו י"ל דהכא עדיף טפי כיון שהחיוב על האב ליתן לאשתו הוי ליה היא כבע"ח עצמו, וכך משמע ביבמות דף מ"ב שהיא התובעת".

והנה ההפלאה עצמו גילה דעתו בנידון שלפנינו, בדין אשה שזנה את הילד ותובעת מהאב שיחזיר לה מה שהוציאה, דפשוט לו לבעל ההפלאה שהיא צריכה להוכיח את הדבר בעדים כדין מזונותיה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וכן פשיטא ליה להלכה להרבה פוסקים, ראה בדברי בעל דרישת ארי שם (סק"ה) והביאו הראש פינה, וכן הוא במחברת הקודש שם, שכתב:

"וכתב הח"מ ומ"מ צריך הבעל לשלם לה מה שהוציאה מנכסיה, ונראה דהיינו אם אמרה בפני עדים דאין דעתה לוותר, דאל"כ אפילו עיקר מזונות אם אכלה משלה אין לה על הבעל כלום כמבואר לעיל סי' ע' בהגה ס"ח, וכתב שם הב"ש בס"ק כ"ט דאם אמרה בפני עדים דאין דעתה לוותר דינה כלוותה הכא נמי כן הוא".

והנה שם מיירי באשה נשואה שביארנו שגם החזו"א מודה לזה ומטעם דהדרך להתגלגל עם הבעל, אבל עכ"פ מפורש בהפלאה דגם מזונות ילדים חיובם בכל יום ויום מחדש, ולדידיה יוצא דגם בגרושה תצטרך להוכיח שלוותה, דהרי לשיטתו אין הבדל בין גרושה לנשואה וכמו שנתבאר, ודו"ק.

והנה גם בסוף דבריו לא חזר בו ההפלאה מעצם הדין דמזונות הילדים הוא כמזונותיה לענין זה דצריכה לברר בעדים, ורק שכתב לחדש דאין בזה חסרון פורע חובו של חבירו, זאת לאחר שרצה לומר דאפי' אם תברר את הדבר בעדים שאין דעתה לוותר לא תוכל לגבות מהאב ומשום דהוה פורע חובו של חבירו "כיון שאין תועלת במזונות היתירים אלא לולד אף על פי שמוטל על האב מ"מ הוי ליה איחי כפורע חובו". והיינו כי אין המזונות בשבילה אלא לולד והיא באכילתה פורעת חוב האב לזון העובר, ובפורע חוב חבירו גם בגילה דעתו שאינו מוחל הרי הוא מפסיד מעותיו כל שלא היה הדבר בתורת הלואאה וכמבואר בגידולי תרומה (שער ס"ה ח"ב ס"ב, וע"ע בזה באוצה"פ סי' ע' ס"ק מ"ח אות י' ואכמ"ל). ועל זה כתב: "דהכא עדיף טפי כיון שהחיוב על האב ליתן לאשתו הוי ליה היא כבע"ח עצמו", ושכן משמע ביבמות דף מ"ב שהיא התובעת.

וראה שם בספר "ערך שי" שנחלק על ההפלאה, וכתב:

"וראיתי בהפלאה בקונטרס אחרון הרגיש נמי על הח"מ למה ל"ה כפורע חובו של חבירו, ותירץ דהאשה היא כבע"ח עצמו וכ"מ ביבמות דף מ"ב דהיא התובעת. וזה אינו אלא דיכולה לתבוע מיורשי בעלה בעד בנה הסמוך אצלה כאפוטרופוס, כדאיתא בגיטין דף נ"ב ביתמי דסמיכי אצל סבתא, ובלאה"נ יכולה לתבוע היורשים אצל ב"ד דב"ד אביהן של יתומים".

וע"ש כמה ישובים אחרים למה אין זה פורע חוב של חבירו, ואכמ"ל.

ועיין בפד"ר הנ"ל (כח"ב עמ' 164) שהביאו דברי ההפלאה אלו גם לענין מזונות הילדים ממש לכל אשה שהוציאה ממון לצורך החזקת הילד, למה אין בזה מדין הפורע חובו של חבירו, והביאו שם גם דברי הפלאה אלו מה שמסיק בסוף דבריו דהכא עדיף טפי כיון ש"החיוב על האב ליתן לאשתו" הוי ליה היא כבע"ח עצמו, וכתבו:

"ולפי"ז ה"ה בנידון דידן, שהאישה זכאית להחזיק את הילד ולדרוש מן האב את כל ההוצאות הכרוכות בחזקתו, הרי היא כבע"ח עצמו".

והנה הם נקטו בפשיטות כההפלאה, וכבר כתבנו במק"א (ראה גם תיק מס' 1152737/2 פורסם) לתמוה טובא על דברי ההפלאה הנ"ל שכתב להוכיח יסודו האשה היא כבע"ח עצמו מדברי הגמ' דהוא תמוה ושאינו ראיה כלל מדברי הגמ', וכל יסוד ההפלאה צ"ע והוא גם נגד הריב"ש (סי' מ"ב) ורק כשהיא ג"כ ניוזנת יש לומר לדעת הר"ן במס' כתובות סוף פרק אע"פ (כח ע"ב מדפי הרי"ף) שהיא כבע"ח עצמו גם למזונות ילדיה, ושם כתבנו מה שיש להעיר בזה האם להלכה קיימא לן כהר"ן שלכאורה מדברי גדולי הפוסקים שמפיהם אנו חיים מבואר להיפך. אולם גם אם אינה בע"ח עצמו לענין מזונות הילדים וכדברי הריב"ש, מ"מ היא כאפוטרופוס וכמו שנתבאר שם בארוכה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ולכן, אין בזה משום פורע חוב חבירו שלא מדעתו וכמו שהביאו גם בפד"ר בהמשך דבריהם שם, ע"ש שכתבו שכן מכואר במהרש"ם הנ"ל שאין בזה חסרון פורע חוב חבירו ושלכן זכות האשה לדרוש מזונות העבר גם לפני התביעה (והיינו בגרושה שאין שם מסקנת המהרש"ם וכנ"ל).

וע"ש שהוסיפו בסוגריים ש'מיותר להוסיף' שאיננה מחוייבת לומר בפני עדים שאינה מוותרת מלתבוע לבעל מה שמוציאה, כיון שבאשה גרושה אין הטעם שנאמר באשה היושבת תחת בעלה דדרך הנשים להתגלגל עם בעליהן ע"ש, והוא כמו שנתבאר בדעת החזו"א אולם זה אינו לדעת ההפלאה עצמו כס"י ע' הנ"ל (ובפד"ר הנ"ל לא נחתו לזה אף שנסמכו בדעת ההפלאה ולא השוו דעתו עם דבריו כס"י ע' והביאו רק דבריו כס"י פ').

תבוא לדינא, תביעת 'החזר' המזונות שהוציאה האשה יש חילוק בין אשה נשואה לאשה גרושה.

- א. כנשואה לא תקבל מזונות ילדיה רק מיום התביעה ומשא"כ בגרושה.
 - ב. כנשואה דין מזונות ילדיה כדין מזונותיה, ותצטרך "עדים" והוכחה שמה שפירנסה אותם לא היה מתנה אלא על דעת לתבוע מהגרוש, ולא ויתרה לו אלא הלוותה להן או לוותה בשבילן מאחרים. ומשא"כ גרושה, לדעת החזו"א נאמנת האשה אף ללא עדים, ולדעת ההפלאה גרושה שוה לנשואה וצריכה עדים.
 - ג. אולם גם כנשואה דצריכה עדים, וכן בגרושה לדעת ההפלאה, נראה דהיינו דווקא על התקופה שלפני תביעת המזונות בביה"ד, אז הוא דבעינן עדים והיא עצמה אינה נאמנת על הדבר, ורק אם יש לה עדים שלא וויתרה תוכל לגבות את מה שהוציאה מהאב.
- אולם אם תבעה בביה"ד מזונות, ועבר זמן מה עד שביה"ד נזקקו לה וכמו שמצוי בכל חיקי המזונות שנפתחים בביה"ד וכנ"ל, בזה תהא האם נאמנת שבזמן הזה שעבר מהתביעה לוותה לצורך הילדים או הלוותה היא מדידה ואף שאין לה עדים על הדבר, והוא על פי דברי הבית מאיר שם בסעיף ה' (והובא במנחת פיתים), דכשהאישה תובעת מזונות הרי מזמן התביעה והלאה נאמנת לומר שלוותה ואכלה על אף שאין עדים בדבר ההלוואה וכמו שהבאנו דבריהם לעיל, וא"כ ה"ה במזונות הילדים ודו"ק.

נחזור לעניינינו, בעניין פורע חוב חבירו שלא מדעתו לגבי משכנתא יש להאריך בזה עוד, ועיקרי הדברים כבר נכתבו בתיק אחר (תיק מס' 1149927/3), שם פרע האיש חלק ניכר מיתרת המשכנתא מכספי ירושה של אביו במהלך הנישואים, ובעת הגירושין ומכירת הדירה תבע האיש מחצית ממה שפרע מהאשה מאחר שפרע את חובה, וכתבנו להוכיח שאכן כך הוא עיקר הדין באיש ואישה שלוו יחד וסילק אחד מהם את מלא יתרת המשכנתא או חלק ניכר ממנו מכספי ירושה או מתנה חוזר וגובה חלק בן הזוג, גם אם הפרעון היה טרם מועד הקרע, וכדלהלן.

בשלחן ערוך ה' ערב (ח"מ סי' ק"ל ס"ב) הובא מחלוקת הרמב"ם והראב"ד בערב רגיל שהמלוה אינו יכול לתבוע ממנו חובו טרם שתובע מהלוה, והלך העבר וקדם ושילם למלוה טרם שתבע המלוה ללוה, דלדעת הרמב"ם אין הערב יכול לגבות מהלוה מה ששילם בשבילו אא"כ שהערב שילם למלוה בציווי הלוה, וכמו כל פורע חוב של חבירו שלא מדעתו, אולם לדעת הראב"ד בכל אופן יכול הערב לחזור ולגבות מהלוה מה שפרע בשבילו.

אולם מנגד, בהל' טוען ונטען (ח"מ סי' ע"ז ס"א) בשנים שלוו כאחד, שהדין הוא ששניהם ערבים זה לזה אע"פ שלא פירשו, והמלוה גובה מכל אחד החצי המוטל עליו, אא"כ אין נכסים לאחד גובה מחבירו הכל, כתב המחבר: "ואם פרע אחד מהם כל החוב חוזר וגובה מחבירו חלקו".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וכן הוא בהמשך הסימן שם (סי' ע"ז סע' י):

איש ואשתו שלוו מאחד, היא חייבת לפרוע החצי מכתובתה. "ואם הבעל או יורשיו פרעו כל החוב, חוזרים ונפרעים ממנה החצי".

והנה על אף שהש"ך שם (ס"ק ה) נתקשה בזה:

ותמיה לי על המחבר שפסק כן בפשיטות, כי אף שגם הבעל התרומות [שער מ"ד ח"א ס"ה] כתב כן, וכן הרא"ש בתשובה [כלל ע"ג סי' ט'], ומביאם ב"י [מחודש א'], וכן משמע בטור [סעיף י"א], היינו משום דאולי לטעמייהו דסבירא להו כהשגת הראב"ד [פכ"ו ממלוה ה"ן] דכשאומר לערב ערבני, כמי שהרשהו לשלם דמי... וא"כ למאי דכתב המחבר לקמן סימן ק"ל סעיף ב' סברת הרמב"ם וסברת הראב"ד ולא הכריע, והוי ספיקא דדינא והמוציא מחבירו עליו הראיה, ואינו חייב אף על פי שהרשהו להיות ערב עד שירשהו לשלם, הכא נמי אינו חוזר וגובה מחבירו חלקו... אם כן לא היה יכול המלוה לגבות כל חובו מאחד מהם ולא היה מוכרח לשלם הכל, הוי כמו פורע חובו של חבירו לקמן ריש סימן קכ"ח דהפסיד מעותיו.

אולם כבר כתב התומים (שם סק"ד) והביאו הנתיבות (סק"ג) דהטעם מבואר במרדכי (כתובות אות רלח) משום שדרך שותפים לפרוע בשביל חבריהם וחוזרים ונפרעים מהם.

"ואם כן כיון דדרך כך מתחילה, כשקבלו הלוואה ביחד, אדעתא דדרך שותפין קבלו, והוה ליה כאומר לו ערבני ושלם דחיים לשלם לכו"ע, ולא קשה מידי" (תומים).

וכן כתב הגר"א שם (ס"ק י"ב):

ר"ל אף על גב דפורע חובו של חבירו א"צ לשלם לו כמ"ש בכתובות ק"ח א' וכמ"ש תוס' שם ד"ה הא מני בשם ירושלמי וה"ה בערב דשייך ג"כ טעמא דירושלמי מפיסנא ליה ומחיל ליה כו', ועסי' ק"ל ס"ב שיש מחלוקת בזה, מ"מ בערב אם א"ל בעת שנעשה לו ערב ערבני ושלם חייב לד"ה כמ"ש ל' סי' ק"ל ס"ב וראיה מ"מ ש"ב כ"ב שם ההוא ערבא דיתמי כו' מתבי ערב כו', וכאן כמי שהרשהו דמי דע"מ כן נשתתפו בכך.

וכדבריהם כתבו הרבה אחרונים, וראה עוד בשו"ת מהרש"ם (ח"ב סי' רל"ו), וע"ש שהביא כן גם מהקצות החושן (סו"ס שס"ט) שם כתב הקצות:

ועוד נראה דגבי מסים אפילו פרע מעצמו צריך לפרוע מה שפרע בשבילו כיון דבר מתא אבר מתא אחראין וערבאין זה לזה, וגבי ערב ששילם אפילו מעצמו צריך הלוה לפרוע מה שפרע עבורו (סימן ק"ל סעיף א'), ואפילו לדעת החולקין עיין שו"ע סימן ק"ל (סעיף ב'), היינו בערב שנכנס מעצמו אבל בני מתא ע"כ ערבים הם זה לזה, ועוד שותפי ניהו באותו מס והו"ל כשותפין שלוו ורשאי אחד לפרוע עבור חבירו ומחויב להחזיר לו חלקו.

והנה גם לשיטת הש"ך, וכן בערב בעלמא לדעת הרמב"ם שהובא דעתו בסי' ק"ל ס"ב ולהלכה אי אפשר להוציא ממון כנגדו, אין צריך שיאמר הלוה להדיא לערב שישלם בשבילו, אלא סגי בגילוי דעת בעלמא של הלוה שהוא מוכן שישלמו בעבורו, וכמו שכתב בשו"ת דברי חיים (תו"מ ח"ב סי' י"א) ואף אם לא גילה דעתו לפרוע החוב אלא לאדם אחר:

מ"מ מבואר בסי' ק"ל סעיף ב' דאם הרשהו הלוה צריך לשלם, ומבואר שם בסמ"ע [סק"ח] דלא שנא שנתן לו רשות ולא שנא שביקש ממנו ורק בגילה דעתו דניחא ליה סגי... וכן מצאתי בכנסת הגדולה [הגה"ט אות ב'] בשם מבי"ט [ח"ב סי' רכ"א], ואין לומר דהתם הטעם שנתחייב דזה הוציא על פיו ומשום הכי חייב לשלם לו, זה אינו, דמשמע דאין הטעם רק דכל דניחא ליה חייב הלוה... ודאי לא יכחיש אדם דהוי גילוי דעת מר' זנוויל דניחא ליה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שישלמו להבעל חוב שלו, ובגילוי דעת לחוד סגי דצריך לשלם להפורע חובו דניחא ליה בתשלומין, וכחאי גוונא מבואר גבי מקיף חבירו וגדר שלא מדעתו. בחצר [בסי' קנ"ח סעיף ו'] ובכמה מקומות כנ"ל.

ונראה דלכן בשותף ובשנים שלוו נקטו רוב האחרונים דלא כהש"ך, מאחר שבכל שותפים ושנים שלוו יחד, הוה עכ"פ כגילוי דעת שמוכן כל אחד מהשותפים שהשני יפרע בעבורו, ובגילוי דעת להדיא אף הש"ך מודה, ודוק.

ודע דמבואר בקצוה"ח (סי' ק"ל סק"א) דיסוד החיוב שהלוה מתחייב לשלם לערב כשפורע בשבילו א"צ להגיע מדין נהנה אלא בנכנס הערב מאיליו, אבל בנכנס לערכות ההלוואה על פי בקשת הלוה נמצא דשילם על פי ציווי הלוה, וכיון דעביד שליחותו צריך הלוה לפרוע לו דנחשב כפורע בשליחות הלוה וכמו שהלוה לו מעות ע"ש ודוק.

ובכירור האי מילתא יש להקדים עוד, את דברי היד רמה, בהא דבפרע הערב את חוב הלוה לא הוה פורע חוב של חבירו שלא מדעתו, וכן בהא דהחוב של הלוה לערב כבר חל מיד בשעת ההלוואה, שכבר אז משתעבד הלוה לערב, שכל שישלם חובו יהיה הלוה מחוייב לשלם לו, וביאר הדבר היטב ביד רמה סוף מסכת בבא בתרא (דף קעד: אות קלג), זה לשונו:

ואי קשיא לך וכיון דקימא לן דהאי עובדא דערבא דפרעיה למלוה מקמי דלתבעינהו ליתמי, בדהוה יכיל לדחוייה למלוה לגבי יתמי ולא דחייה עסיקינן. אי הכי כי שמתוה ללוה על דלא פרעיה למלוה ומית בשמותיה אמאי מיחייבי יתמי לשלומי ליה לערב, כיון דהוה יכיל לדחוייה למלוה לגבי יתמי ולא דחיה, להווי כפורע חובתו של חבירו שלא מדעתו דקימא לן הניח מעותיו על קרן הצבי. יכלינן לשנויי לך כגון דאמר ליה הלוה מעיקרא לערב ערבני ושלם, דכי קדים ופרעיה למלוה שליחותיה דלוה קא עביד ולא פורע חובתו שלא מדעתו הוא. מיהו שנויי דחיקי לא משנינא לך דהא פשטה דגמרא בסתם ערבא סתמא קאמרינן כו'.

אלא הכא היינו טעמא דכי אמרינן פורע חובתו של חבירו שלא מדעתו הניח מעותיו על קרן הצבי, הני מילי בעלמא דלא רמי עליה חיובא למפרעה להאי חובה מחמת הלוה כלל, דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה דפרע מידי דלא הוה רמי עליה שעבודיה כלל. אבל ערב דאי לא הוה יכיל המלוה לאפרועי חובו מיניה דלוה או מיתמי דיליה הוה מיחייב הערב למפרעיה. אף על גב דהוה יכיל ערב למדחייה למלוה לגבי לוח או לגבי יתמי דלוה ולא דחייה אלא קדים ופרעיה, לאו כפורע חובתו של חבירו שלא מדעתו דמי. דלא ניחא ליה למשבקיה לשעבודיה דבעל חוב עלויה דלא ליתזיל נכסיה או מחמת מידי אחרינא, וכמאן דפרע על כרחיה דמי.

ומעיקרא כי עייליה לוח לערב בהאי ערבותא אשתעבודי אשתעבד ליה הלוה לערב מחמת החיא ערבותא, וכל היכא דפרע ליה ערב למלוה הני זוזי דהאי ערבותא ליחייב ליה בגויהו מהשתא. דכיון דעיליה בערבותא ניחא ליה ללוה דליפרעה הערב למלוה, ושעבודי שעביד ליה לנפשיה לערב מעיקרא להכי ולא פורע חובתו של חברו שלא מדעתו הוא.

ולאמור, לא מיגרע מידי בזה שכוונתו של הערב בעת התשלום הוא בשביל חוב עצמו פורע ולא פרע חוב השני, דאדרבה, בגלל שהערב לא בא סתם לפרוע מידי דלאו רמיא עליה כלל ובא לפרוע חוב "חבירו" שלא מדעתו, אלא אדרבה בא לפרוע חיובו שנתחייב ונכנס לזה בשביל הלוה, מחוייב הלוה לשלם לו, ושעבודי שעביד ליה לנפשיה לערב מעיקרא להכי ולא פורע חובתו של חברו שלא מדעתו הוא.

[ויצוין גם לדברי הקצוה"ח (שם בסי' ע"ז סק"א) דכל אחד מהשותפים ומהלווים נעשה כלוה בכולו וחוזר ומלוה מתצה להשני ע"ש. וראה עוד באבן האזל (פכ"ו מהל' מלוה ולוה ה"ו) דלכן להראב"ד הנ"ל בכל ערב גובה מהלוה דלא חשיב כפורע חוב "של חבירו" גם טרם שתבע המלוה את חובו,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אלא חוב של עצמו הוא פורע, דהמחייב הוא דהוי כמו דנטל המעות וא"כ חשיב חוב של עצמו ולא חוב של חברו יעוש"ד].

מהאמור לעיל עולה, שזוג שלוקחים הלוואת משכנתא משותפת לצורך קניית דירה שנרשמת על שם שניהם [ולכן גם אין מקום בכ"ג לדון מדין אשה שנו"נ בתוך הבית שאז י"ל שההלוואה נלקחה לבעל ולא לאשה], דהווי ממש כהא דנפסק בסי' ע"ז ס"י הנ"ל "איש ואשתו שלוו מאחד, היא חייבת לפרוע החצי מכתובתה. וזאם הבעל או יורשיו פרעו כל החוב, חוזרים ונפרעים ממנה החצי".

ולכן אם הבעל הלך ופרע מכספו חלק או כל המשכנתא, חוזר הבעל ונפרע מהאשה לא מיבעיא לפסק המחבר וכפי שגם הסכימו רוב ככל גדולי האחרונים וכנ"ל, הרי כל כה"ג גם לדעת הרמב"ם הוה כאומר ערכני ושלם דכשערב שילם מעצמו חוזר וגובה מהלוה, ומשום שמאחר שלא מדובר כאן בערב בעלמא אלא בשנים שלוו יחד והשתעבדו יחד בעת ההלוואה זל"ז, כ"ש שהיו ממש שותפין בקניית הבית המשותף במימון הלוואת המשכנתא המשותפת, ואמרינן דאדעתא דדרך שותפין קבלו, וכמי שהרשתה האשה להדיא לבעלה בתחילה והוה ליה כמי שהאשה אמרה לו ערכני ושלם, דחייבת לשלם לכו"ע מה שפרע בשבילה, דע"מ כן נשתתפו בכך, וכנ"ל.

אולם נראה דאפילו לדעת הש"ך דבכל שותפים והלוואה ביחד הוה ספיקא דינא וא"א להוציא מהמוחזק נגד דעת הרמב"ם כל שלא אמר ערכני ושלם, נראה דלא מיבעיא כשהבעל מוחזק ואנו באים לחייבו במסגרת איזון המשאבים להעביר לאשה מחצית מדמי האיזון, וא"כ אדרבה הרי הבעל מוחזק ולא ניתן לחייבו, כ"ש שהמחבר סתם להיפך בשנים שלוו וכנ"ל, ולכן גם לדעת הש"ך יש לקזו מהאיזון מחצית הלוואת המשכנתא ששולמה על ידי האיש מכספי הירושה או המתנה.

אולם גם מעיקר הדין וגם אם היינו באים להוציא מהאשה, נראה דגם הש"ך יודה בכ"ג, דשאני הלוואת משכנתא משותפת לצורך קניית דירה משותפת דבכה"ג גם הרמב"ם יודה, מאחר שכבר נתבאר דגם לדעת הרמב"ם אין צריך שיאמר להדיא ערכני ושלם אלא סגי בגילוי דעת לתוך מהלוה שהוא מוכן שישלמו בעבורו וכמש"כ הדברי חיים וכנ"ל, וא"כ בכ"ג שהאשה באה לקנות חצי מהדירה על שמה ולצורך מימון הקניה שני בני הזוג לוקחים הלוואת משכנתא ששניהם מתחייבים ביחד וכל אחד לחוד, ובלתי התחייבותו של הבעל גם על חלקה היא לא תקבל הלוואה ולא תוכל לרכוש את הדירה, וודאי יש כאן גילוי דעת והסכמה של האשה לדבר, עכ"פ בעת לקיחת המשכנתא, שהחוב שלה שהבעל (שהוא גם ערב על חלקה) לוקח עליו נייחא לה שישולם על ידו, וזה לבד סגי וכמש"כ הדברי חיים וכנ"ל. כ"ש לדעת מהרשד"ם שאפילו כל פורע של חברו בפניו בשתיקה מהני ע"ש במהרש"ם חנ"ל ודוק.

כאמור, לא מדובר כאן בערב בעלמא, אלא יש כאן שליחות מהאשה כשהבעל נכנס ערב בשבילה ונחשב כעביד שליחותה וכמי שפורע בציווי של האשה הלוה וכמש"כ הקצוה"ח, וגם לדעת הרמב"ם לא שייך בזה כלל דינא דפורע חובו של חברו שלא מדעתו, ובכה"ג איתא ממש לדברי היד רמה הנ"ל דהא דפורע חובו של חברו שלא מדעתו נאמר בעלמא "דלא רמי עליה חיובא למפרעה להאי חובה מחמת הלוה כלל, דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה דפרע מידי דלא הוה רמי עליה שעבודיה כלל", אבל כאן "מעיקרא כי עייליה לזה לערב בהאי ערבותא אשתעבדי אשתעבד ליה הלוה לערב מחמת ההיא ערבותא, וכל היכא דפרע ליה ערב למלוה הני זווזי דהאי ערבותא ליחייב ליה בגויהו מהשתא. דכיון דעיליה בערבותא נייחא ליה ללוה דליפרעה הערב למלוה, ושעבדי שעביד ליה לנפשיה לערב מעיקרא להכי ולא פורע חובתו של חברו שלא מדעתו הוא".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

והנה בכה"ג שזה הייתה הלוואת בלון שהגיע זמן פרעונו, ברור הדבר כמו שכתבנו שגם אם הבעל הלך מעצמו ושילם הכל עוד טרם שהגיע דרישת תשלום, שהאשה חייבת להחזיר לו מתצית וכמשנ"ת.

אולם נראה דכן הדין אף בפרעון של משכנתא שהייתה טרם זמן הפירעון, וכדלהלן.

הנה מצאתי בחידושי הגרעק"א על שו"ע הל' ערב (חו"מ סי' קכ"ט ס"ב) שהביא מתשובת בני יעקב (להרב יעקב ששון), ומדבריו מבואר להדיא דגם בכה"ג חייב הלוה לשלם לערב שפרע בשבילו.

זה לשון הגרעק"א:

נתערב על ק' לשלם לזמן פלוני, ואח"כ נתפשר הערב עם מלוה שישלם לו מיד צ' בעד ק', וכשהגיע הזמן תובע הערב מהלוה ק', כיון דאלו היה בא לפרוע עתה היה צריך לשלם ק', עיין תשובת בני יעקב סי' י"ג (עמ' רכא:).

והנה מבואר לפנינו דהלוה ודאי חייב לשלם לערב מה ששילם בשבילו על אף שהערב שילם טרם שהגיע הזמן, וכל הנדון הוא האם יכול הערב לתבוע מהלוה ק' או רק צ' ששילם.

ואכן בפנים התשובה האריך בעל הבני יעקב בעניין זה, כמה מחוייב הלוה לשלם לערב צ' או ק', והאם יש בזה איסור ריבית (וראה בזה עוד בברית יהודה פ"ט הערה מ"א), ומדבריו עולה להדיא שפשוט שהלוה מחוייב לשלם לערב מה שעכ"פ שילם בשבילו אף ששילם טרם הזמן נוראה שם (ד"ה איברא) שכתב דאף אם לא היה כלל חל חיובו של הערב בנידון ההוא מדין מתחייב בדבר שאינו קצוב, מ"מ כיון ששילם למלוה חייב הלוה לשלם לו מה ששילם בשבילו, דומיא מש"כ הרמב"ם גבי מעמד שלשתן (כאן המקום לציין לדברי הסמ"ע סי' קכ"ח סק"ב וש"ך שם סק"ב בחילוק בין קניית שט"ח לפרוע חוב חבירו, וראה עוד שו"ת דברי חיים ח"ב חו"מ סי' ו' ואכמ"ל) וכן בערב לאחר מתן מעות בלא קנין אם פרע הערב למלוה חייב הלוה לשלם לערב מה שפרע בשבילו יעוש"ד, ובסוף התשובה כתב שלמעשה בנידון דידיה שם לא מחוייב אלא מה שפרע הערב ואם נתפשר הערב עם המלוה בפחות לא ישלם לו הלוה רק כמה שנתפשר, וצירף בזה גם מחלוקת הרמב"ם והראב"ד הנ"ל בערב שפרע שלא ברשות הלוה, יעוש"ד.

עכ"פ, למה שנתבאר שבנידו"ד ליכא לדברי הרמב"ם, הדרא לדינא דהפירעון של הבעל בתוך הזמן לא מיגרע מחיוב האשה שחייבת לשלם לו עכ"פ מה ששילם בשבילה, ודוק.

והנה גם אם פרעון שוטף של המשכנתא יש בכך משום מתנה אם נפרע בעת שחיו ביחד ובשלום, אולם כשלא מדובר בפרעון השוטף שהוא חלק מהוצאות הצדדים מדי חודש בחודשו, אלא בפרעון סכום גדול ועתידי של חוב המשכנתא, ברור שליכא אומדנא כזו, ואדרבה איכא אומדנא הפוכה - עכ"פ כשפורע מכספים ששייכים לו מעיקר הדין ואינם בר איזון - שאינו מתכוין כלל לתת לאשתו מתנה אלא בא לפרוע חובו וחזר הדין כשניים שלוו שיכול לתבוע אותה, וה"ה להיפך אם האשה הייתה פורעת יכולה היא לתבוע מהאיש. ושור"ר גם בפסק דין מביה"ד הגדול שפורסם זה עתה (תיק מס' 986268/5) באשה שפרעה מכספה חוב המשכנתא במהלך שנות הנישואין מפקדונות קופות גמל שלה ושל ילדיה בסך של מעבר לארבע מאות נ"ו, שאין בזה מדין הפורע חוב חבירו ומשכך מגיע לה מהדירה סכום פרעון המשכנתא שיזקף לזכותה ויחזר לה יעוש"ד.

והנה לעניין הוצאות שהוציא הבעל בנכסי אשתו וגירשה דקי"ל (אהע"ז סי' פ"ח ס"ז) דמה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל, כתבו בפד"ר (חי"ג עמ' 149) שאם הבעל הוציא הוצאות אחרי שהגיש תביעת גירושין זכאי הוא לקבל את ההוצאות, כי כשהוא עומד לגרשה בודאי אינו מתכוין למחול לה. וראה בשורת הדין (כרך ה' עמ' קסג) מה שהעיר על זה, ומסיק שבמקרה שלא הוגש תביעת

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

גירושין ורק שררו ביניהם יחסים קשים בזה בודאי לא ניתן לחלק בתקנת חכמים ומה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל יעוש"ד וע"ע להלן מה שכתבנו בזה.

והנה עצם החילוק לענין מחילה בין לפני תביעת הגירושין לאחריו, יש להביא סימוכין מדברי הבית מאיר והמנחת פיתים שהבאנו לעיל לגבי תביעת מזונות שאם תבעה האישה מזונות בכיה"ד היא נאמנת שלוותה למזונותיה מאז התביעה גם אם אין לה עדים על הדבר ולא אמרין בזה שמחלה לו כדרך האשה הנשואה שמתגלגלת ומוחלת לבעלה.

לענינינו אנו, אם פרע הבעל את הפרעון החודשי של חוב המשכנתא, גם אם היה מקום לומר דהפרעון השוטף במהלך הנישואין טרם מועד הקרע או הגשת תביעת הגירושין, הינה מתנה הניתנת לאשה, ולא אמרין שמתכוון לפרוע חוב עצמו בלבד, אלא אמרין שכך בני זוג נוהגים ועל דעת כן לקחו את המשכנתא והוא חלק מהוצאות הבית.

אולם לאחר מועד הקרע או לאחר שהגיש הבעל תביעת גירושין, ברור שהוא לא מתכוון לתת לה מתנה ולפרוע בשבילה שהיא תזכה בה אלא לעצמו עשה, וכל מה שיש לדון בזה הוא רק מדין הפורע חוב של חברו אבל ברור שאין כאן מתנה לאשה שהוא רוצה להתגרש ממנה. וכאמור כבר הארכנו שבפרעון משכנתא ליכא משום פורע חוב של חברו, והבאנו גם ממש"כ כן בפד"ר (ח"ו עמ' 32).

ומעתה נבוא לנידון שלפנינו.

הנה לולי האומדנא שאמרין דמאחר שחיו בשלום ובשלווה ודאי פרע אחד מהצדדים בתורת מתנה לצד השני, היה עיקר הדין נותן שהצד השני יחזיר מה שפרעו בשבילו וכדינא דסי' ע"ז ס"י, ובפרעון משכנתא שכל אחד מחויב מול הבנק בפרעון החודשי המלא של המשכנתא ולא רק בחציו, בכה"ג אין כלל ספק בדבר וכמש"כ הש"ך עצמו שם (סי' ע"ז סק"ה) ושהיינו תשובת הרא"ש, מאחר שלא מדעתיה קם ופרע חוב חברו ועשה מה שלא היה מוכרח לו והוא כמו מבריא ארי, אלא היה מחויב בדבר, ופשוט.

מאחר שכן הוא, נראה, דכל זה דאמרין אומדנא שהצד שפרע נתן מתנה לצד השני, היינו במקום שאכן התנהלו הצדדים כבני זוג נורמטיבי, ששניהם נושאים בעול הבית או בהסכמה שצד אחד משקיע בצרכי הבית והשני מביא את הפרנסה וכד', אבל בנידון שלפנינו שהבעל התנער מכל חיוביו, לא הביא כלל כסף לבית לא למחיה ולא לשום תשלום מצרכי הבית, מנגד הבעל הודה שלא הלך לכולל ואהב לישון, הבעל הודה עקרונית לדברי האשה שטענה שהוא לא הולך לכולל וכי היה מגיע פעם בצהריים פעם לא מגיע בכלל, גם אם היה מגיע חודש שלם והיה מגיע לו מלגה הוא אמר להם תשאירו אותה אצלכם, אני לא צריך כסף. לשאלת ביה"ד האם השתתף בתשלומי המשכנתא לדירה החדשה ענה הבעל כי "בהתחלה" הייתי מביא את התלושים. 2,000 שקל. ולשאלת ביה"ד כמה חודשים הביא מלגה מהכולל ענה הבעל "כמו שהם אמרו, אני הרבה פעמים החסרתי, אבל הייתי מביא". ושוב ענה "מה שזכור לי, כל החודשים מאז שהתחתנו מאז שנפרדנו הרב שילם את כל החודשים. אני תליתי את התלושים בחדר כדי להראות את החסד שהרב עושה איתי".

לא ברור באיזה אופן ומתי שולמו לו מלגות אלו שחלקם קיבל לפני משורת הדין, לא הוצגו שום אסמכתאות כמה מהם הוכנסו לתא המשפחתי, ואפשר אף כפי שטוענת האשה שהבעל כלל לא הפקיד חלק משמעותי מהם לבנק מאחר שהבעל סבר כי לא מגיע לו שכר לימוד, כשגם לדבריו בפני ביה"ד "בהתחלה" הביא את המילגה.

כל קניית הדירה ולקחת המשכנתא הייתה אך ורק על ידי האשה, היא זאת אף שלקחה מעצמה הלוואה להשלמת הקניה ובלעדה לא היה כלל הבית עובר לידם, האשה פירנסה את הבית שילמה את

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

המשכנתא ואת ההלוואות לצורך קניית הדירה והבעל לא היה שותף לשום דבר והתנער מכל חיוביו לתא המשפחתי, בכה"ג יש אף לדון דאיכא אומדנא הפוך ודאי בנסיבות התיק וסבלה הרב של האשה מתחילת הנישואין, ניכרים דברי אמת שלה שטענה שהיא ראתה מתחילה כל רכישת הדירה ותשלומי המשכנתא בשבילה לבד ולא כמתנה בשביל האיש (כאמור יש כאן אף רגליים לדבר ודומה למה שכתבו בפד"ר הנ"ל חלק ו' עמוד 32 לעניין תשלומי המשכנתא מיום שנכנס הדייר ג' לגור אצלם, ודוק), אולם עכ"פ בנסיבות התיק ודאי דליכא אומדנא דמוכח שהאשה רצתה לתת מתנה לבעל בפרעון השוטף של המשכנתא, ומשכך חזר הדין להא דסי' ע"ז ס"י, ובכה"ג שהבנק חובע את פרעון השוטף של חוב המשכנתא מכל אחד מהלווים והאשה חייבת לפרוע את הכל, כו"ע מודו דהאיש צריך לפרוע מה שפרעה האשה בשבילו (גם מה שפרעה בשנה שלפני מועד הקרע לולי האומדנא שכאמור ליכא בנידו"ד), ודוק.

יש לציין, שבכה"ג שהאשה פרעה את המשכנתא, אין אפילו מקום לדון מדין מוציא הוצאות על נכסי אשתו, שיש שרצו לדון באופן שהיה להיפך והבעל היה פורע חוב משכנתא של האשה, דגם אם מדינא דפרעון חוב של חבריו אין כאן מחילה והאשה חייבת לו, אולי עדיין נפטרת האשה מאחר שהוציא הוצאות לצורך הנכס שלה ואמרינן גם בזה הכלל של מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל, מאחר שבהעדר פרעון המשכנתא אפשר שהבנק הממשכן ימכור את הנכס וערכו ירד על ידי כך, ולכך יש חשיבות לתשלום זה כאילו הייתה השקעה בגופו של נכס ובכך הוא מעלה את ערכו ומשיחו (וראה במשפטי שמואל להרב ורנר ובפד"ר כרך ב' עמ' 346 לגבי תשלום מיסים), ולהלכה נראה פשוט שלא אמרינן כן כי אם בהוצאות שהשקיע בנכס עצמו שמשיחו, ולא בתשלום חובות שהנכס עצמו אינו עולה בערכו בגלל ההוצאות האלו וכפי שאף כתבו בפד"ר (כרך כ"א עמ' 145, וראה באוצר הפוסקים החדש על אה"ע"ז סי' פ"ח ס"ק כ"ג אות ג), ובמשכנתא שהוא הליך הלוואה כשלעצמו אלא שהנכס משועבד ואף ניתן לגרירה על נכס אחר נראה דפשוט הוא שאין זה מוגדר כהוציא הוצאות בנכס, כ"ש כיום שהרכבה לוקחים משכנתא לאחר קניית הבית ומשעבדים את דירת המגורים כשכל הכסף נלקח לצורך השקעות וכד', וזה מראה בבירור שהלוואת המשכנתא הינה הלוואה לכל דבר ורק הבית משועבד להלוואה זו ומשכך הפירעון הוא ככל פרעון הלוואה ולא כהוצאות של הנכס (אם כי לעניין מורדת שמחזירה מתנות יש לדון להיפך וכדלהלן) ודוק.

עכ"פ בנידו"ד באשה שהוציאה הוצאות בנכסי בעלה, כלל לא ברור שאמרינן גם בה מה שהוציאה הוציאה ומה שאכלה אכלה, ואפשר שלא נאמר זאת רק בבעל שהוציא בנכסי אשתו ולא באשה שהוציאה הוצאות בנכסי בעלה. וכבר דנו בזה בפסק דין מביה"ד הגדול (תיק מס' 812570/1) והביאו בענין זה מספר שורת הדין הנ"ל (כרך ה' עמ' קנ"ו) בטעם הדבר דמה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל והאם זה מסברא ואומדנא דמתחילה או מתקנה, והסיקו דלא ניתן להכריע בדבר ושמספק לא אמרינן בזה מה שהוציאה הוציאה ומה שאכלה אכלה, ויש הרבה לדון במש"כ ואכמ"ל. וכן בעיקר דין פורע חוב חבריו שתשלום משכנתא לאחר שעיינתי עוד בנושא זה ראיתי שהדבר כבר נידון בכמה פסקי דין (ראה לדוגמא פס"ד מביה"ד האזורי אשקלון תיק מס' 833474/12 מיום כ"ז באלול תשע"ג, וכן פס"ד מביה"ד האזורי חיפה תיק מס' 1004892-8 מיום כ"א סיון תשע"ו, וראה מה שצוין שם לספר עטרת דבורה בעניין זה ח"א עמ' 293). והנלענ"ד כתבתי.

לאור האמור, עולה כדלהלן בעניין פרעון משכנתא על ידי צד אחד:

א. מעיקר הדין בכל תשלום שצד אחד משלם לבדו חוב ששניהם חייבין בה ושנלקח לצורך שניהם, יוכל לתבעו בעת חלוקת הרכוש מהצד השני, וכפי הפשטות בסי' ע"ז ס"י וכנ"ל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב. כן הוא גם מעיקר הדין כחוב משכנתא שנלקח לצורך קניית דירה משותפת, אם צד אחד שילם לבדו, יכול לתבעו מהצד השני בעת חלוקת הרכוש כל מה ששילם בשבילו.

ג. כשמדובר בפירעון השוטף של חוב המשכנתא. כל התשלומין ששולמו טרם מועד הקרע ביניהם, בזה יש אומדנא שניתן כמתנה לצד השני, ומשכך לא ניתן לתובעו אח"כ.

ד. אולם כל מה ששולם לאחר מועד הקרע, נאו לאחר שהפסיקו לקיים יחסי אישות וגבא טורא ביניהם ויש רגליים לדבר לאחר חקירת ביה"ד שיקבע שהצד ששילם לא היה נותן מתנה לצד השני באותו פרק זמן, מאחר שליכא לאומדנא זו, הצד השני חייב להחזיר כל מה ששולם בשבילו.

ה. גם מה ששילם הבעל לפני מועד הקרע וכשעדיין חיו בשלום, במקום שיקבע ע"י ביה"ד שהאשה היא בכלל אלו שצריכה להחזיר כל המתנות שקיבלה מהבעל, כגון במורדת שהדין הוא שצריכה להחזיר כל מה שקיבלה כמתנה מהבעל גם מה שקיבלה ממנו לפני מרידתה משום דאומדים את דעתו דאדעתא דתשקול ותיפק לא נתן לה, ומה שאין כן באשה שאינה מורדת אינה מחזירה מתנות בעת הגירושין ולא אמרינן כי אקני לה אדעתא למיקם קמיה דמאן דיהיב מתנה למאן דרחים ליה וכי ערבא בעי למישקל מיניה דרחים ליה לעולם וכמש"כ הראשונים, ועיין בטור (אהע"ז סי' פ"ה) בשם הרמ"ה ובכמה תשובות הרשב"א ובתשובתו (ח"א סי' אלף רל"ה) המובא גם בבית יוסף (סי' ע"ז) ובתשובת הריב"ש (סי' ש"א) ועוד, וכן הוא להלכה בשו"ע (אהע"ז סי' ע"ז ס"ב) וברמ"א (שם ס"ג), ומה שאין כן מתנה לאשה שאינה מורדת ראה בשו"ע ורמ"א (סי' צ"ט ס"ב) וראה שם בחלקת מחוקק (שם סק"ז) ובית שמואל (סק"ו), והאריך בזה בשו"ת חתם סופר (אהע"ז סי' קמ"א), ואכמ"ל.

ובכן, באשה מורדת, אם הבעל שילם לבדו את הפרעון השוטף של המשכנתא מכספו, יש לדון האם יוכל לבקש בעת חלוקת הרכוש שהאשה תחזיר לו כל מה ששילם בשבילה בפרעון השוטף של המשכנתא לאורך השנים מדין חזרת מתנות, כמו שמחזירה שאר המתנות שנתן לה שהדין הוא כאמור שמחזירתם וכן נהיגין רבות בשנים בבתי הדין שאשה מורדת מחזירה מתנות שקיבלה במהלך שנות הנישואין וכפי שאף מצאנו בהרבה פסקי דין מהם הרבה שנדפסו גם בכרכי פסקי דין של בתי הדין הרבניים, וראה עוד בעניין זה בפד"ר (ח"ד עמ' 257) פסק דין יסודי בעניין זה מביה"ד הרבני הגדול בהרכב הרבנים הרב עבדיה הדאייא, הרב יעקב הדס והרב יוסף שלום אלישיב ז"ל, ועיין גם פד"ר (ח"ה עמ' 9) בחזרת מתנות וכן בחזרת הוצאות שהוציא הבעל בנכסי אשה מורדת (והדברים ידועים ודלא כמי שרצו לערער בדבר ולשנות מהמקובל בסברות וחילוקים חדשים).

כאמור, יש לעיין בדין מתנת פרעון המשכנתא האם דינה כשאר מתנות, ומנגד האם זה דומה למתנות שנתן שאינם עוד בעין והאשה אכלה אותם ראה אוצר הפוסקים (סי' ע"ז ס"ק כ"ב אות י"ב). ועל אף שמצאנו בתשובת הרשב"א (ח"ד סי' נ"ב) שכתב "הגע עצמך אילו גבתה והוציאה לעצמה או שנתנה לאחרים ואח"כ אמרה מאיס עלי או מרדה מרד בעלמא הנחייב אותה לשלם מנכסים שנפלו לה לאחר שמרדה ונתגרשה". י"ל דמתנת פרעון משכנתא שנלקחה לצורך קניית דירה שהיא עדיין קיימת מה גם שהדירה שועבדה למשכנתא י"ל שהיא היא כמי שהמתנה עדיין בעין, וי"ל שהדבר דומה למתנת כסף שנתן למוכר לצורך רכישת דירה על שם האשה שהכסף חוזר אליו כמורדת כמבואר בהרבה מקומות ובפד"ר הנ"ל (ח"ד עמ' 266). יצוין גם לפד"ר (ח"ה עמ' 170) בהרכב הרבנים הרב עבדיה הדאייא, הרב יוסף שלום אלישיב והרב בצלאל זולטי ז"ל: "כשם שאם אמר במפורש למוכר שהוא קונה מלבושים וכיוצ"ב עבור אשתו דבכהאי גוונא אליכא דכ"ו"ע וכתה האשה מהמוכר, והיא מרדה בו, נראה פשוט שיכול לדרוש ממנה את הכספים שהוציא עליהם" וע"ש לגבי

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

חומרי בנין שקנה הבעל, ודוק (ויש לצרף בזה עוד סברא מאחר שהבנקים בארץ ישראל משום חשש ריבית מלויים את המשכנתא בהיתר עיסקא שזה פלגא מלוה ופלגא פקדון, וכיום התחייבו מנהלי הבנקים שתנאי ההיתר עיסקא מחייב אותם באופן חוקי וכל המתעסק עם הבנק יודע שהוא כפוף לנוהלי הבנק, ומשכך, בפרעון חוב המשכנתא שנלקחה על הדירה והבנק נכנס כשותף בדירה בערך של מחצית מהמשכנתא, יש לדון שיש אף לראות בפרעון המשכנתא כמי שקונה מהבנק את חלקם בדירה, גם יש לצרף בזה עוד את דעת שו"ת מהרש"ג (יו"ד סי' ג') ויש להאריך בזה עוד ואכ"מ).

ו. כמו כן, גם לפני מועד הקרע אם צד אחד הלך ופרע את כל המשכנתא או חלק גדול מהמשכנתא, מכספים שלו, ליכא לאומדנא זו, והצד השני חייב להחזיר כל מה ששולם בשבילו.

ז. באופן שצד אחד לא עמד כלל בהתחייבויות הבסיסיות של הנישואין, ולא היה שותף כלל לא בנייהל הבית ולא בהכנסת כסף לבית, לא התעניין כלל בקניה של הבית ובפירעון של המשכנתא, ליכא אומדנא זו, וחייב להחזיר כל מה ששולם בשבילו.

הוצאות שכירות ושיפוץ הבית כמו גם ההלוואה להשלמת רכישת הבית

בנידון שלפנינו האשה גם תובעת החזר הוצאות שנגרמו לה בעקבות עזיבת הבעל את הבית השכור והוצאות השיפוץ המסיבי טרם כניסתם לדירה, לדבריה לאחר שעזב הנתבע את הדירה השכורה לא הסדיר דבר מול המשכיר, ובמשך כל התקופה עד שנמצאו שוכרים חליפיים שילמה התובעת בשיקים את דמי השכירות במצטבר בסך של 17,700 ₪ וחייבת עוד 5,000 ₪ בגין חשבון חשמל בדירה שלא שולם, כך שיש להשית על הנתבע את הוצאות השיפוץ בסך 50,000 ₪ וכן את דמי השכירות וחשבון החשמל בסך 22,700 ₪.

על אף הכחשתו הגורפת של ב"כ האיש בסיכומיו הן לעניין שיפוץ הדירה השכורה והן לעניין ההוצאות שנגרמו בעקבות עזיבתו, הגיש האיש עצמו תיקונים לסיכומיו והודה בחלק מעלויות השיפוץ, אלא שלא ברור כמה הם סך ההוצאות שהוא מודה בהם ושנגרמו על ידו מה שמאפשר לחייב אותו בדיון להחזירם לאשה והמשליך גם לעניין חיובו מדין מודה במקצת שנלקח בחשבון לעניין הפרשה שביה"ד אמור לפסוק בנסיבות אלו.

כמו כן יש לדון בתביעת האשה להחזר ההלוואה ע"ס 24,000 ₪ שנלקחה על ידי אמה ומשולמת מחשבונה ונלקחה ביום 23/7/23 שהוא הרבה לאחר מועד הקרע (שנקבע לדצמבר 2022) כדי להשלים את רכישת דירת הצדדים.

והנה למשנ"ת לאחר מועד הקרע אין סברא שתתן האשה מתנה לבעלה, אלא שמנגד ההלוואה נלקחה ע"י הוריה ומדברי האשה בדיון השתמע שניתן להם כמתנה ולא כהלוואה.

לאחר שיקול דעת, בנסיבות התיק, כמו גם מאחר שלא היה כלל לבעל מאיפה לשלם כספים שהיו חייבים למשכיר וכן להשלים את רכישת הדירה, יש מקום לקבוע בתורת פשרה אחד גדולה, שהאיש יחויב בהחזר הוצאות בסך כולל של 20,000 ₪ עבור הוצאות הדירה השכורה והשלמת קניית הדירה לאחר מועד הקרע, יחד עם החזר מחצית המשכנתא ששולמה בשנת 2022 שהוא כאמור טרם מועד הקרע בצירוף הטעמים הנ"ל שהתבארו לעיל.

הסכמת הבעל בעניין הדירה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בנסיבות התיק, מעבר לאמור לעיל ביה"ד נותן תוקף פסק דין להסכמת הבעל בסיכומיו - ראה גם פד"ר כרך י"ג עמ' 149 ודוק - לפיו:

20. הנתבע יטען שהדרך הראויה בנסיבות דן הינם פירוק שיתוף בנכס וחלוקת הכספים שיתקבלו לאחר סגירת המשכנתא כך שיהיו 40-60 לטובת האישה וזאת רק משום ששילמה היא משך 15 חודשים את תשלומי המשכנתא השוטפים.

משכך, יש לקבוע כי זכויות האשה בדירה הינם 60% ושל האיש 40%. האיש לא יחזיר תשלומי המשכנתא של 15 חודשים אלו ששילמה האשה - חודשי שנת 2023 עד חודש מרץ 2024, ויחזיר לאשה מחצית מתשלומי המשכנתא ששילמה לבדה החל מיום תחילת פרעון השוטף של המשכנתא עד ליום העברת הדירה על שמה.

החלטה:

לאור האמור, יש לקבוע כדלהלן:

- א. על הנתבע לשלם לתובעת את כתובתה בסך \$ 52,000 ארה"ב.
- ב. זכויות האשה בדירה הינם 60% ושל האיש 40%.
- ג. האיש ישיב לאשה את מחצית התשלומים ששילמה עבור המשכנתא מיום תחילת התשלומים ועד למועד העברת הדירה על שמה, מלבד 15 החודשים של חודשי שנת 2023 עד מרץ 2024.
- ד. האיש ישיב לאישה בתורת פשרה 20,000 ₪.
- ה. ביה"ד ימנה שמאי לצורך שומת הנכס.
- ו. ככל והאשה מעוניינת לרכוש את חלקו של האיש תעביר לו שווי של 40% מהדירה בהתאם לשומא לאחר ניכוי יתרת המשכנתא לתשלום, ותקזז משווי חלקו את סכום הכתובה והסכומים הנ"ל.
- ז. אין לנתבע זכויות נוספות אצל התובעת מלבד חלקו בדירה לפי התחשיב הנ"ל.

הרב צבי בוקשפן - דיין

עברתי על דברי עמיתי הגר"צ בוקשפן שליט"א שכתב בטוב טעם ודעת.

אין כאן מקומי להאריך בעניין הסוגיות העקרוניות שהעלה חברי, ועוד חזון למועד.

בענין הכתובה אני מסכים עם חברי שהאיש חייב בכתובה.

בענין הדירה, האיש טוען כי הביא במהלך הנישואין הביא מלגה ומציג אישור מהכולל, וממילא אין לחייבו במחצית החזרי המשכנתא שנעשו במהלך הנישואים, ומשכך, רק ממועד הקרע דהיינו מדצמבר 2022 נשאה האישה לבדה בנטל, לאור זאת מודה האיש כי יש לקזז מחלקו את מחצית המשכנתא ששולמה עד למכירת הדירה או העברתה לבעלות האישה.

טענתו של האיש שההנחה הגדולה שקיבלו הצדדים במחיר למשתכן שייכת לשניהם הינה נכונה שהרי מבלעדי האיש והנישואין לא היתה האישה מקבלת הנחה, ומשכך יש לקבוע כי הדירה שייכת לצדדים בחלקים שווים.

למרות הנ"ל האיש מסכים לחלוק באופן לא שוויוני כך שלאחר קיזוז היתרה לסילוק יחלקו הצדדים כאשר האיש מקבל 40% והאשה 60%.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מנגד האיש כופר בעלות השיפוצים שהאישה טוענת להם וכן טוען שסכום של 24,000 שנתנה אימה של האישה ניתן כמתנה לבני הזוג וממילא השלמת התשלום האחרון שנעשה מסכום זה ייזקף לטובת שניהם.

מתנות החתונה שייכות לשני הצדדים.

לענ"ד לא ניתן לאחוז את החבל משני קצותיו, גם לקבל את הצעת הפשרה וגם לחייב אותו כמה שכופר, ולכן ישנן שתי אפשרויות, האחת, לחלוק את הדירה בחלקים שווים ולחייב את האיש להשיב את החזרי המשכנתא ששילמה האישה ביתר ממועד הקרע, השניה, לקבל את הצעת האיש לחלוק באחוזים שונים דהיינו 40/60 ולקבל את הכשותיו ביחס להעדר שותפות בחיי הנישואין ולכפירתו בעלות השיפוצים ובהלוואת האם.

לפיכ, הנני מקבל את הצעת האיש לחלוקה של 40/60 ומנגד האיש פטור מהשבת החזרי המשכנתא שהשיבה האישה ביתר ומשאר תביעות האישה.

א. האיש חייב במלוא תשלום הכתובה.

ב. הדירה תרשם 40% ע"ש האיש ו 60% ע"ש האשה.

ג. ביה"ד ימנה שמאי לצורך שומת הנכס.

ד. ככל והאשה מעוניינת לרכוש את חלקו של האיש תעביר לו שווי של 40% מהדירה בהתאם לשומא עדכנית לאחר ניכוי יתרת המשכנתא לתשלום נכון למועד חתימת פסק הדין.

ה. ככל והאשה תהיה מעוניינת לרכוש את חלקו של האיש, תקזז משווי חלקו את סכום הכתובה.

הרב אוריאל אליהו - דיין

ראיתי את דברי חברי, עמדתי היא כדלקמן:

א. וודאי שהאיש חייב בתשלום מלוא הכתובה בסך 52,000 דולר ארה"ב.

ב. ככלל על אף שאיש ואישה שלוו ופרע האחד חוזר ונפרע מחברו כמבואר בחו"מ סי' ע"ז, כפי שהארכתי במקום אחר, אולם באיש ואישה הלוקחים משכנתא לצורך החיים המשותפים למשך עשרות שנים וידוע שכל אחד יעזור לחברו ופעמים שזה משלם יותר וזה פחות בהתאם לתפוקות החיים בשעה שמשתעבדים אין דעתם לחזור ולפרוע האחד ממשנהו, ודאי בנוגע לתשלומים השוטפים. לכן ברור שכל זמן שהצדדים חיים יחדיו בשלום אין דעתם לחזור ולפרוע ואי אפשר לקבוע מתי הפיסקה האישה לפרוע לצורך שניהם עד למועד הקרע שהאיש עזב את הדירה. לכן עמדתי כעמדת הרב אוריאל אליהו שליט"א שהחזר תשלומי היתר של המשכנתא הוא אך ורק ממועד הקרע בלבד.

ג. לעניין הבעלות על ההדירה ברור שהיא אמורה להתחלק בין הצדדים בחלקים שווים מעיקר הדין וככל שהאישה לא מתרצה להצעת האיש לפשר בחלוקה של 60% 40% יש לחשב בדקדוק את ערך הדירה ולהפחית את תשלומי היתר.

ד. בעניין החזר ההשקעות בדירה השכורה היות והשקעה נעשתה מראש לצורך הפחתת תשלומי השכירות ותשלומים אלו הפחתו ואישה הייתה יכולה להמשיך ולהתגורר בדירה להנות מההפחתה לחילופין לדרוש את ההפרש משוכר המשנה אין הפסד ההשקעה ביציאת הבעל מהדירה אלא גרמא בעלמא. מאידך הבעל חייב לשלם את

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מחצית דמי השכירות ששולמה למשכיר וכן מחצית חשבון החשמל מתקופת החיים המשותפים.

ה. בנוגע לכספים שניתנו על ידי אם האישה בפשטות הכספים ניתנו לבני הזוג לצורך הדירה המשותפת היות ואם האישה לא הייתה מודעת לכך שהצדדים עומדים ולהתגרש. והכספים ניתנו לצורך רכישת דירה שהייתה ידועה כדירה משותפת.

ו. לאור האמור יש למנות שמאי לשום את הנכס ולהפחית את תשלומי היתר של המשכנתא של האישה ואת מחצית תשלומי השכירות וחוב החשמל או לקבל את הצעת האיש לחלק את הדירה בחלוקה של 40% ו- 60%.

ז. בנוגע למה שהאריך והפליג לעניינים אחרים ידידי הגר"צ בוקשפן שליט"א עמדתו שונה בהרבה מהסוגיות ואכמ"ל.

הרב יצחק רפפורט – אב"ד

לאור האמור מכריעים כדעת הרוב,

א. האיש חייב לשלם לאישה סך 52,000 דולר ארה"ב תוך 30 יום.

ב. יש למנות שמאי מקרקעין.

ג. הצדדים יודיעו אם הם מקבלים את הצעת האיש לחלק את שווי הדירה בחלוקה של 40% לאיש ו 60% לאישה ללא ניכוי תשלומי היתר של המשכנתא או שבדעתם לדקדק בחשבון ולחולקת הנכס יהיה בחלקים שווים.

פסק הדין ניתן לפרסום לאחר השמטת פרטים מזהים של הצדדים.

ניתן ביום י"ב בטבת התשפ"ה (12/01/2025).

צבי בוקשפן

הרב צבי בוקשפן

אוריאל אליהו

הרב אוריאל אליהו

יצחק רפפורט

הרב יצחק רפפורט – אב"ד

העתק מתאים למקור

הרב אלון ארביב, המזכיר הראשי

נחתם דיגיטלית ע"י הרב יצחק רפפורט בתאריך 23: 10 12/01/2025